

**CENTAR
ZA
MIR
NENASILJE
I
LJUDSKA
PRAVA
OSIJEK**

Zahvaljujemo se svim prijateljima i osobama koje su dale svoju finacijsku i/li moralnu podršku radu Centra za mir, nenasilje i ljudska prava - Osijek.

Zahvaljujemo svim lokalnim i međunarodnim volonterima za ogroman doprinos u postignućima zajedničkih ciljeva.

**CENTAR
ZA
MIR
NENASILJE
I
LJUDSKA
PRAVA
OSIJEK**

GODIŠNII IZVIEŠTAJ '99/2001
GODIŠNJI IZVJEŠTAJ '99/2001.

Izdavač:

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava - Osijek

Za izdavača:

Branka Kaselj

Urednik:

Jelena-Gordana Zloić

Lektura:

Daliborka Pavošević, prof.

Oblikovanje:

Davorin Palijan **Kaleidoskop**

Tisak:

Grafika

Osijek, 2001.

NAČELA DJELOVANJA

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava u Osijeku je nevladino, izvanstranačko i neprofitno udruženje građana.

Cilj našeg djelovanja je zaštita ljudskih prava i sloboda uz promoviranje i primjenu kreativnih metoda rješavanja problema i sukoba na individualnoj, grupnoj i političkoj razini.

Ljudska prava i slobode shvaćamo kao izraz osnovnih potreba i težnji ljudskog bića koja izvire i ostvaruju se kroz čovjeka.

Mir shvaćamo dinamički, kao proces u kojem kroz osviješteno djelovanje jasnije sagledavamo sadašnjost. Pri tome problemi i sukobi postaju poticaj iznalaženju pravednijih i boljih rješenja.

U težnji za ostvarenjem ljudskih prava, sloboda, kao i mira, naši su naponi stoga usmjereni k obrazovnim i savjetodavnim programima i svim drugim oblicima afirmacije, usvajanja i prakticiranja miroljubivih i kreativnih metoda suodnošenja s realitetom.

Naše je djelovanje dugotrajan, delikatan i ustrajan rad. Svrha mu je samoosvještenje čovjeka i humaniziranje međuljudskih odnosa. To je dio procesa koji kroz razumijevanje i uvažavanje ljudskog dostojanstva vodi k pomirenju. Tek ulazak u te dimenzije prepoznamo kao početak duhovne obnove i kao preduvjet za izgradnju odnosa koji bi bili korjenito drugačiji i bitno učinkovitiji u sprječavanju nasilja.

Naše je djelovanje javno i otvoreno svim ljudima dobre volje bez obzira na nacionalno, vjersko ili koje drugo svjetonazorno opredjeljenje, a nastojimo ga uklopiti u tokove europskih i svjetskih mirovnih procesa.

	Sadržaj	
8	1. Uvod:	
8	• Opće prilike	
9	• Naglasci zauzetosti Centra za mir	
10	• Naglasci Programskog razvoja	
10	• Naglasci organizacijskog razvoja	
12	2. Organizacijska struktura	
14	3. Članstvo i korisnici	
15	4. Međusektorska suradnja i umrežavanje	
16	5. Subregionalna razmjena i suradnja	
19	6. In memoriam: Marina Cee	
20	7. PROGRAM MIROVNOG ODGOJA I PSIHOSOCIJALNOG RAZVOJA	
20	• Kreativne radionice	
25	• Koraci	
26	• Igrom protiv nasilja	
28	• Centar potpore za razvoj lokalnih NVO-a	
31	• Burek	
32	8. PROGRAM IZGRADNJE MIRA I ZAJEDNICE	
32	• IDDIS	
42	• Međuvjernačka suradnja u izgradnji mira (Rad s vjerskim zajednicama)	
44	• Zajednička klupa	
46	• Izgradnja mira kroz rad sa ženama - Žene ženama	
50	• Ljetovanje u Živogošću	
	9. PROGRAM PROMOCIJE I ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA	54
	• Pravna pomoć i savjetovalište	54
	• Promocija demokracije i civilnog društva	58
	• Promocija i edukacija o ljudskim pravima	60
	10. Dani kulture mira	62
	11. Izdavaštvo	64
	• Časopis Kultura mira	64
	12. Medijska promocija	65
	13. Ostale aktivnosti	66
	14. Evaluacija	67
	15. Financije	71
	16. Lista donatora	74
	17. Priopćenje za javnost	77

UVOD

Opće prilike

Kraj mandata UNTAES-a je dočekan je kao kraj rata u Hrvatskoj (15. siječnja 1998.). Trebalo je međutim, još neko vrijeme da bi društvo to osjetilo kao zbilju i neka druga pitanja učinilo nacionalnima. Stoga nije pogrešno reći da je tek proteklo dvogodišnje razdoblje, 1999./2000., obilježeno krajem rata i otvaranjem novog poglavlja. Bolest i smrt predsjednika Tuđmana, kriza HDZ-ovog režima i teško socijalno stanje zemlje okolnosti su u kojima su se u siječnju 2000. proveli parlamentarni izbori (a nešto kasnije i predsjednički). Veliki odaziv birača i pobjeda široke koalicije opozicijskih stranaka bio je jasan znak da hrvatsko društvo želi promjene - poglavito gospodarske i socijalne, te razračunavanje s korupcijom i privrednim kriminalom.

Međutim, Hrvatska je, osim poteškoćama vezanim uz tranziciju, još uvijek bremenita i onim poslijeratnima. Da bi otvorila put evropskim integracijama, a time i oporavku gospodarstva, nova vlast nije mogla zaobići i ona nacionalna pitanja za koja nije imala sigurnu široku potporu svojih birača - pitanja procesuiranja ratnih zločina, suradnje s Međunarodnim sudom u Hagu te povratkom izbjeglica iz SRJ i BiH. Oko tih se pitanja polarizira hrvatska politička i društvena scena, čemu pogoduje i rastuće socijalno nezadovoljstvo. Naime, program ekonomske stabilizacije donio je dalje povećanje nezaposlenosti, ukidanje nekih beneficija braniteljima i posebnim kategorijama stanovništva, strah od smanjenja plaća u državnim službama. Sve jača politička polarizacija oko pitanja ratnih zločina te povratka izbjeglica otvara veliki rizik u pogledu daljeg razvoja situacije, ali ukazuje i na bitnu promjenu u društvu u odnosu na period vladavine HDZ-a. Tada su marginalizirano civilno društvo i nezavisni mediji bili najglasniji oponenti i kritičari koncepta mira temeljenog na etnički i ideološki "čisto" Hrvatskoj. Danas se to, barem nam se čini, pripisuje i cijelom jednom političkom bloku. Vlada je bila prisiljena tražiti podršku zbog svoje odluke da na konkretnim slučajevima surađuje sa sudom u Hagu.

Tu podršku je i dobila na maratonskim izvanrednim sjednicama Sabora. Međutim, pitanja razračunavanja s vlastitim zločinima biti će zasigurno tema koja za duže vrijeme neće biti apsolvirana. Centar za mirovne studije pokreće javnu raspravu o osnivanju Saborske komisije za istinu.

Stanje ljudskih prava, i prema izvješću Državnog pravobranitelja, u praksi nije bitno poboljšano - sudovi su neučinkoviti a sudske se presude ne izvršavaju.

Povratak srpskog stanovništva iz SRJ i BiH je po procjenama međunarodne zajednice nedostatan. Do kraja 2001. vratilo se oko 120 000 izbjeglica (od oko 300 000 registriranih). Uvjeti za povratak nisu osigurani - problemi oko stanarskih prava (još uvijek vrijede diskriminirajući zakonski propisi), prepreke u ostvarenju prava vlasništva i prava na obnovu, konvalidacija stečenih prava, neriješeno pitanje useljenika iz BiH, loši ekonomski uvjeti, socio-emocionalne barijere vezane uz strah, ljutnju, osvetu.

Situacija se u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu (nekadašnje UNTAES područje) opisuje "stabilnom" - prognanici se postupno vraćaju (iako je proces spor i nema znatnijeg povratka mlađih ljudi) a nije došlo do znatnijeg daljeg odlaska srpskog stanovništva. Veći međuetnički incidenti su rijetki, ali je područje bremenito neprorađenim traumama, boli, nepovjerenjem i napetostima. Ljudi žive jedni pokraj drugih, tiska ih daljnja gospodarska depresija i porast nezaposlenosti, siromaštvo. Lokalne i još prisutne međunarodne organizacije rade na otklanjanju nepovjerenja, otvaranju komunikacije i obnovi multietničkih zajednica. Istraživanje rađeno krajem 2000. pokazuje da je otvorenost ljudi u ovom području prema pomirenju veća nego li u drugim ratom zahvaćenim dijelovima Hrvatske. Međutim, gospodarska depresija održava na sceni političke opcije obilježene nacionalističkom isključivošću.

To se odrazilo i na lokalnim izborima održanim 15 mjeseci nakon parlamentarnih (svibanj 2001): loš odaziv birača; oporavak HDZ-a i značajna podrška desno orijentiranim strankama.

Civilna je scena tijekom 1999. u Hrvatskoj bila uglavnom usredotočena na predizborne aktivnosti - na formiranje koalicija (Glas99, UNO99, Ženska ad hoc predizborna koalicija) i provođenje predizborne kampanje. Kampanja je pridonijela velikom odazivu glasača i povećanju postotka žena u Saboru. Čini se, također, da je pomogla reducirati predrasude u odnosu na NVO-e te podići motiviranost građana za društveni angažman kroz NVO-e. Međutim, postojeća je civilna scena tijekom kampanje prolazila duboke krize, a godinu dana nakon izbora govori se o njenoj šutnji. Jedan je od razloga sigurno premor, a tu su još i promijenjeni uvjeti na koje se treba prilagoditi.

Pobjedom opozicije i smjenom HDZ-ove vlasti Hrvatska dobiva poziciju važnog partnera međunarodne zajednice za stabilnost u regiji i poticaj za pozitivne promjene u susjednim zemljama. Međutim, padu Miloševićevog režima prethodila je kriza na Kosovu i intervencija NATO-a, a na parlamentarnim izborima u BiH još uvijek pobjeđuju nacionalističke stranke.

Naglasci zauzetosti Centra za mir

Tri su osnovna naglasaka naše zauzetosti u proteklom razdoblju:

- jačanje pravne države, demokratizacija i poslijeratna izgradnja mira u istočnoj i zapadnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu;
- predizborne aktivnosti;
- potpora razvoju lokalnih organizacija civilnog društva;

Važno je da smo kroz sve svoje programe bili prisutni u nizu ratom pogođenih multietničkih zajednica - Osijeku, Dalju, Tenji, Belom Manastiru, Vukovaru, Vinkovcima, Berku, Popovcu, Kneževu, Dardi, Bilju, Jagodnjaku, Okučanima, Pakracu, Kolibama, Zborištu. Nadgledanjem stanja ljudskih prava i besplatnom pravnom pomoći, edukacijom za mir, te nizom aktivnosti poslijeratne izgradnje mira i zajednica doprinosili smo smanjenju

međunacionalnih napetosti, integracijskim procesima u ranom razdoblju nakon odlaska UN-a, jačanju pravne države te demokratizaciji.

Tijekom 1999. posebne smo napore uložili u građenje zajedničke platforme i koalicije za predizbornu kampanju na lokalnoj i nacionalnoj razini kao u i provođenje kampanje: edukaciju stanovništva, motivaciju za izlazak na izbore te promatranju izbora.

Početak 2000. godine započinjemo s projektom Centar potpore za nevladine organizacije u regiji. Postupno osnažujući svoje kapacitete i povezujući se sa stručnjacima iz cijele Hrvatske, projekt gradi svoj identitet i postaje mjesto u kome više od 30-tak nevladinih organizacija iz Slavonije i Baranje dobiva znanja kako uspješno upravljati organizacijom, kako okupljati volontere i kako se povezivati.

Naglasci programskog razvoja

Naša najvažnija postignuća u programskom razvoju bila su:

- implementiranje i evaluacija modela poslijeratne izgradnje mira putem mreže mirovnih timova - novi, multi-fasetni pristup izgradnji mira kroz obnovu i izgradnju lokalnih ratom pogođenih zajednica ;
- razvoj regionalnog Centra potpore za razvoj nevladinih organizacija;
- pokretanje projekta za mlade Igrom protiv nasilja;
- ostvarivanje suradnje s Kliničkom bolnicom Osijek na implementaciji projekta Vratimo osmijeh djeci;
- uvođenje izvanjske evaluacije učinaka nekih naših projekata na korisnike te na lokalnu i širu zajednicu u kojima radimo;
- pokretanje publicističke djelatnosti - magazin Kultura mira;
- prekogranično djelovanje i suradnja (suradnja s građanskom inicijativom iz Sombora u organiziranju multietničkog ljetnog kampa u Živogošću, provođenje aktivnosti izgradnje mira u Posavini i suradnja sa organizacijom "Zdravo da ste" iz Banja Luke; suradnja s Pax Christi Banja Luka i Zenica na izgradnji mirovnih kapaciteta, a s Pax Christi Flandrije na projektu s mladima na Kosovu).

Naglasci organizacijskog razvoja

Naglasci organizacijskog razvoja zapravo su teškoće, ali prvo valja spomenuti ono poticajnije - dobili smo prekrasan, besplatan prostor od gradske uprave. Nadalje, Program promocije i zaštite ljudskih prava je konsolidirao svoj tim - lijepo ih je vidjeti kako zajedno rade, uče i druže se.

Na razini cjelokupne organizacije programski razvoj nije, međutim, bio popraćen potrebnim organizacijskim rastom ni razvojem. Naime, dva velika nova projekta (Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja odnosno - poslijeratna izgradnja mira putem mirovnih timova i Centar potpore za nevladine organizacije) bili su veliko organizacijsko opterećenje za CZM jer je broj zaposlenika povećan za gotovo 200%. Trebalo je razviti efikasniju unutarnju komunikaciju, koordiniranje, mentoriranje i superviziju, a struktura i broj osoba koji su to trebali nositi nisu se povećali. To je rezultiralo

nizom poteškoća - upravljanjem pojedinim projektima i Centrom po tipu "hitno i važno"; neadekvatnom razmjenom između različitih projekta, pa i preklapanjem aktivnosti; unutrašnjim napetostima i sukobima. Iz istih razloga, nedostatne potpore od strane stručnih službi, imali smo teškoće i u radu UO. Upozoreni vlastitim premorom i poremećenim odnosima iznutra, a izvanjskim evaluatorima izvana, ozbiljnije smo se usredotočili na problem. Otpočeli smo zajedničko planiranje dugoročne strategije, napravili neke promjene u načinu donošenja odluka, izvršili stručnu analizu stanja te započeli restrukturiranje.

Sretni smo, također, što možemo objaviti i utemeljenje biblioteke. U njoj su brojni dobri i korisni naslovi - i oni o participatornom upravljanju organizacijom. Jer, kao što je Kevin Klements, suradnik i predsjednik međunarodne organizacije International Alert, primijetio, za dugoročno, održivo građenje mira nisu više dostatni hrabri, odgovorni i karizmatični vođe, nego treba razvijati različite stručne i upravljačke vještine.

Katarina Kruhonja
Predsjednica

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava-Osijek, kao i sve druge nevladine organizacije u Republici Hrvatskoj, razvijao se istovremeno realizirajući projekte i dograđujući svoju organizacijsku strukturu. Istu smo, kao važan element institucionalnog razvoja, počeli graditi još prije nekoliko godina uglavnom se oslanjajući na svoje unutarnje snage. Vremenom se pokazalo kako je takav pristup nedostatan iz nekoliko razloga: proces je išao presporo, bio je zamoran, nismo imali dovoljno jake zajedničke službe koje bi planirano provele u djelo, više smo pozornosti posvećivali aktivnostima i projektima. Stoga smo počeli tražiti sredstva koja bi nam pomogla kako bismo mogli angažirati nove snage i pomoć izvan Centra za mir. Potpora je osigurana sredstvima C.S. Mott Foundation, SAD, a izmjene na koje smo se odlučili rezultat su strategijskog planiranja uz pomoć vanjskih konzultanata: Toma McClurea (ADF), Martina Largea (samostalni konzultant, UK) i Zlatka Gerenčira (Neven&Sven, Osijek).

U razdoblju 1999./2000. funkciju predsjednika Skupština organizacije je povjerila članu Mirovnih timova Bojanu Laliću, a u 2000./2001. Katarini Kruhonja.

foto: M. Dragišić

Bojan Lalić, predsjednik Centra za mir u razdoblju 1999./2000.

Novina u strukturi Centra za mir je izmijenjeni sastav Upravnog odbora koji se sastoji od sedam članova i to po jedan izabrani predstavnik programa, jedan predstavnik zajedničkih službi i tri vanjska člana koji su predstavnici drugih NVO-a, javni djelatnici i korisnici usluga Centra.

Druga je novina uvođenje Izvršnog odbora kojega čine voditelji/ce programa i izvršni direktor/ica. Podjelom funkcija i mandata unutar ova dva tijela dobilo se, između ostalog, slijedeće: veća javnost rada i utjecaj zajednice na strategijski razvoj Centra za mir kroz novi sastav Upravnog odbora, te učinkovitija operacionalizacija dnevne politike rada, upravljanje projektima i organizacijom kroz rad Izvršnog odbora.

Utvrđena je i struktura zajedničkih službi koju čine izvršna direktorica, njezina asistentica, voditelj računovodstva, blagajnica, osoba za prijem/telefonsku centralu zaposlena na pola radnog vremena i tri studentice volonterke koje obavljaju istu funkciju.

Program savjetuje kako valja potaknuti na češće sastanke s ciljem bolje provedbe projekata i promišljanja razvoja. Istodobno bi bolja komunikacija i rasprave unutar programa pomogle bržem rješavanju problema, uklanjanju nesporazuma i sudjelovanja u procesu donošenja odluka na najširoj razini. I dalje se najčešće sastajao Program promocije i zaštite ljudskih prava što je pomoglo u njihovoj homogenizaciji. Program mirovnog odgoja i psihosocijalnog razvoja je, također, redovnije pristupao konzultacijama i razmjenama unutar programa a osnažen je i novim projektom pod nazivom Centar potpore za razvoj lokalnih NVO-a.

Vrijedno istražujemo zajedničko tlo za buduće planove.

Tijekom 2000. provedene su izvanjske evaluacije projekta "Izgradnja demokratskog društva utemeljenog na kulturi nenasilja" i "Kreativne radionice - projekta obrazovanja za izgradnju mira i psihosocijalni razvoj pojedinaca i zajednice". Evaluacija projekta "Kreativne radionice" bila je uglavnom usmjerena na procjenu postignuća ciljeva projekta, a provedena je u suradnji sa Soniom Carlotti, volonterkom iz Švicarske. Evaluacijom drugog projekta je, uz procjenu postignuća ciljeva i utjecaja na zajednicu, dotaknuta i struktura Centra za mir, proces donošenja odluka kao i politika zapošljavanja. Evaluacija je provedena u suradnji s vanjskim suradnicima Jessicom Jordan, Marinom Škrabalo i Društvom za psihološku pomoć. Temeljem ove druge evaluacije, čiji su rezultati diskutirani na međunarodnoj konferenciji u Vukovaru u listopadu 2000., provedene su dodatne rasprave o uočenim problemima. Više o evaluaciji i rezultatima možete pročitati u dodatku.

Planirane je aktivnosti provodilo oko 170 osoba od kojih je 36 uposlenih, daljnjih 130 - ak osoba uključeno je na bazi ugovora u trajnu ili povremenu realizaciju projekata kao vanjski suradnici. Veliki dio aktivnosti proveli su volonteri, njih oko 200, osobito onih koji su se uključili u predizborne aktivnosti i onih okupljenih oko mirovnih timova na terenu.

I tijekom ovog razdoblja nastavila se praksa uključivanja međunarodnih volontera u redovan rad Centra. U razdoblju od godinu dana, 1999./2000. i 2000./2001. u Centru je boravilo 10 austrijskih volontera i jedna volonterka iz Švicarske na 6 mjeseci.

CZM, također, nastavlja biti organizacijom koja na praktičan rad prima studente ili polaznike različitih edukacijskih programa vezanih za izgradnju mira i zaštitu ljudskih prava. Devet su polaznika programa obuke za mirovne radnike iz Njemačke obavila svoju dvotjednu praksu pri mirovnim timovima.

Radionica strateškog planiranja Centra za mir, podtican Martinom Largeom: Ideja na pretek samo po redu.

Dugogodišnja nastojanja velikog broja članova Centra za mir urodila su plodom kada nam je poglavarstvo Grada Osijeka dodijelilo prostor za rad u samom centru grada veličine cca 170m². Nakon brojnih ulaganja u uređenje, u prostorije smo se uselili u svibnju 2000. Istodobno je Program promocije i zaštite ljudskih prava uselio u dodatno iznajmljeni prostor u Gundulićevoj ulici, jer nove prostorije, iako velike, nisu mogle zadovoljiti sve naše potrebe. Rad sa strankama ureda za pravnu pomoć i savjetovalište zahtijevao je siguran i izdvojen prostor u kojem stranka može biti sama s pravnim savjetnikom.

ČLANSTVO I KORISNICI

Centar za mir je na članstvu utemeljena organizacija. Na godišnjoj skupštini 1998. godine donesena je odluka o plaćanju godišnje članarine koja iznosi 50 kn, osim za studente, nezaposlene i umirovljenike za koje je članarina 20 kn. Prihod od članarine se donira u humanitarne svrhe. 2000. registrirano je 111 članova, većina kojih su još uvijek žene.

U razdoblju od 1999. do 2001. ukupan broj korisnika programa i aktivnosti Centra za mir iznosio je 46.208, od čega 11.339 korisnika pravne pomoći, 33 prigovarača savjesti, 2370 učenika osnovnih i srednjih škola, 320 djece bilo je na ljetovanju, 80 umirovljenika, 87 vjernica, 1315 mladih, 930 žena, 400 sudionika Dana kulture mira, 10.876 povratnika i stanovnika Baranje i istočne Slavonije, oko 18.000 građana - birača. Među korisnicima je i veći broj lokalnih udruga. Putem medija i tiskanih materijala dosegnuto je oko 200.000 ljudi, posebno tijekom predizborne kampanje.

Skupština 99:
Na okupu članstvo prošireno mirovnim
timovima - hoćemo li prepoznati
zajedničko tlo...

MEĐUSEKTORSKA SURADNJA I UMREŽAVANJE

Iako se rad i razvoj Centra uglavnom temelji na unutarnjim resursima i posvećenosti članstva, velika se pozornost pridaje suradnji i umrežavanju, razumijevajući tako dobivenu zajedničku snagu kao važnu mogućnost trajnog utjecaja na pozitivne promjene u mikro i makro zajednici. Suradnja s lokalnim vlastima stalno se poboljšava, kako u Osijeku tako i u ostalim mjestima gdje su smješteni područni uredi za pravnu pomoć i uredi mirovnih timova.

Suradnja i umrežavanje s ostalim nevladinim organizacijama u zemlji pokazala se kroz nacionalnu koaliciju "GLAS 99", što je donijelo mnogo konstruktivnih rasprava unutar organizacije i na razini koalicije. Usprkos poteškoćama, nema sumnje da je upravo koalicija doprinijela visini postotka građana koji su dali svoj glas na izborima (78%). Osobito pozitivni rezultati postignuti su kampanjom motiviranja žena i mladih za izlazak na izbore za što su zaslužni Ad Hoc Ženska koalicija i UNO 99. U promatranju izbora sudjelovali smo nezavisno, ali smo oko raspodjele promatrača bili u dogovoru s GONG-om kako bi se osiguralo što bolje pokrivanje većeg broja glasačkih mjesta.

Uz pomoć organizacije America's Development Foundation (ADF), osnovana je Koalicija za pravnu pomoć i savjetovanje čije su članice Dalmatinski odbor solidarnosti, Srpski demokratski forum, Centar za mir, pravne savjete i psihološku pomoć Vukovar, Udruženje za mir i ljudska prava "Baranja", Organizacija za građanske inicijative, Osijek, te Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek.

Novopokrenuti projekt Centar potpore za razvoj lokalnih NVO-a, dio je mreže Centara potpore s Udrugom "MI" iz Splita, te "RI-Centar" iz Rijeke. Kroz mrežu regionalnih centara potpore uspostavlja se dugoročno partnerstvo s Uredom za udruge Vlade RH, što bi dugoročno omogućilo decentralizaciju uloge Ureda za udruge i spuštanje mnogih aktivnosti na regionalnu razinu. Ured za udruge potaknuo je organizaciju mnogih zajedničkih seminara i radionica za predstavnike NVO-a i jedinica lokalne uprave i samouprave, institucija vlasti i gospodarstva, izradu Programa suradnje između Vlade RH i nevladinog-neprofitnog sektora, zajednički apel na vladine institucije s ciljem promocije i afirmacije volonterskog rada, javne rasprave o zakonu o udrugama i poreznoj politici. Veliki je broj udruga angažiran na izradi prijedloga promjena u poreznom zakonu s ciljem smanjivanja i/li oslobođenja od plaćanja poreza svih neprofitnih NVO-a, odnosno onih sredstava koje bi tvrtke donirale za rad NVO-a. Takva bi promjena u zakonu, uz rast gospodarstva, bitno utjecala na NVO sektor u cjelini. Centar za mir je sudjelovao i/ili podržao sve navedene aktivnosti.

Nastavili smo suradnju s Antiratnom kampanjom Hrvatske (Zagreb), Evandeoskim i teološkim fakultetom (Osijek), Centrom za ženske studije (Zagreb) i Centrom za mirovne studije (Zagreb).

SUBREGIONALNA RAZMJENA I SURADNJA

U 2000. smo godini naglasak stavili na uspostavljanje subregionalne suradnje i to kroz nekoliko projekata.

Projekt Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja u svojem je planu imao uspostavu subregionalne suradnje i primjenu projekta slušanja u modelu poslijeratne izgradnje mira. Najveće su uspjehe postigli u otvaranju suradnje s grupom Lice mira iz Slavenskog Broda pri čemu je većina aktivnosti provedena u Republici Srpskoj unutar BiH, kroz grupu "Mir za sve" (Gornji Vakuf/Uskoplje), a kroz neke aktivnosti započela je suradnja s organizacijom "Zdravo da ste" (Banja Luka) te Pax Christi Banja Luka i Zenica.

"Zdravo da ste".

Svoja su iskustva iz predizborne kampanje 1999. i 2000. članovi projekta podijelili i s NVO scenom u Srbiji, BiH i Crnoj Gori. Na pozive lokalnih organizacija održali su tribine i sudjelovali na radionicama o ulozi NVO-a u predizbornim aktivnostima.

Zajedno s članovima projekta Promicanje demokracije i civilnog društva, a u suradnji s "Grupom 484" iz Beograda, "Društvom za mir i

toleranciju" iz Bačke Palanke i "Otvorenim univerzitetom" Subotica održane su u Beogradu, Leskovcu, Novom Sadu i Subotici konferencije, predavanja i tribine sa sljedećim temama: "Iskustva udruga građana iz Hrvatske u provedbi nestranačke predizborne kampanje", "Različiti koncepti autonomije u multietničkim društvima", "Nacionalna svijest i njeni sociološki, psihološki, politički i povijesni korelati".

Član projekta Promicanje demokracije i civilnog društva također je sudjelovao na I. konferenciji nevladinih organizacija Crne Gore i govorio o temi "Tranzicijski procesi u postkomunističkim zemljama i izgradnja civilnog društva".

Predstavnici Centra bili su i sudionici: konferencije "Royamount proces", Budimpešta; konferencije "Primjena Revidirane Europske socijalne povelje", Ohrid; osnivačke konferencije "Građanski pakt", Herceg Novi; međunarodnog okruglog stola "Zaštita prava etničkih manjina", Kotor; ljetne škole "PALGO Centra", Beograd i "Otvorenog univerziteta" Subotica - "Modernizacija lokalne samouprave" Palić međunarodnog okruglog stola "Zaštita prava etničkih manjina", Rijeka; međunarodne konferencije "Perspektive odnosa Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Jugoslavije", Zagreb; IV. međunarodnog seminara Agencije lokalne

demokracije Osijek "Uloga i doprinos NVO-a u programima prekogranične suradnje", Osijek; međunarodnog okruglog stola "Etničke manjine kao element realizacije Pakta stabilnosti", Neum.

U suradnji s udrugom "Ravangrad" iz Sombora organizirano je zajedničko ljetovanje za 200 djece iz Hrvatske i SR Jugoslavije. Zajedno s Pax Christi International Youth Forumom organizirana je međunarodna ruta u Hrvatskoj (Split i Osijek) za dvadesetak mladih iz cijelog svijeta.

Pax Christy ruta 2000.

Na međunarodnoj je razini uspostavljena dobra suradnja s OSCE-om, Austrijskim obrazovnim centrom za mir i rješavanje sukoba (ASPR), Pax Christi International, Life&Peace Institutom, Austrijskom mirovnom službom, te organizacijama Komitee für Grundrechte und Demokratie, Dienste in Übersee (Njemačka), Circuit, Footprints (Velika Britanija), Ohne Ruestung Leben (Njemačka) i mnogim drugima.

Nastavljamo, također, biti implementacijski partner UNHCR-a, a imamo i uspješnu suradnju s OSCE-om.

In Memoriam

Ostali smo bez Marine Cee, prijateljice, suradnice, aktivistice. Od nje smo puno naučili: prije svega slušati i uvažavati svaku osobu i stalno željeti napredovati u tome. I dugo ćemo još učiti od nje prebirući po onome što je svatko od nas pohranio u svom srcu: hrabrosti biti ono što jesi, slobodi koja nije isključivanje, mudrosti mladosti, ljepoti i lepršavosti.

PROGRAM MIROVNOG ODGOJA I PSIHOSOCIJALNOG RAZVOJA

"Kreativne radionice"

Program obrazovanja za izgradnju mira i psihosocijalni razvoj pojedinaca i zajednice

u Istočnoj Slavoniji i u Podunavlju - području djelovanja OESC- a

Voditeljica Projekta: Jadranka Nikolić (1999.)
                                   Dubravka Božić Bogović (2000/2001.)
 Asistentice: Monika Šimek i
                                   Marina Cee (1999.)
                                   Anamarija Vranješ-Vučinić (2000/2001.)

Temeljni cilj Programa obrazovanja za izgradnju mira i psihosocijalni razvoj pojedinaca i zajednice je promocija kulture mira i nenasilja kao preduvjeta stvaranja civilnoga društva, a smisao je odgoj mladeži za mir, nenasilje, suradnju i rješavanje konflikata na kreativan način - pretvarajući negativnu energiju ljutnje, mržnje i destrukcije u pozitivnu energiju ljubavi, konstruktivnog angažmana i stvaralaštva.

Metodologija i strategija realizacije ciljeva ovog Projekta je kontinuirano i sustavno obrazovanje i treniranje učitelja, pedagoga i psihologa za odgoj i obrazovanje djece i mladih, kao i njihovih roditelja i stanovništva u mjestima koja su bila zahvaćena ratom, za mir, nenasilje, suradnju, međusobno prihvaćanje i potporu, otvorenu komunikaciju i kreativno rješavanje sukoba. Taj je cilj uspješno ostvarivan unatoč određenim problemima s kojima smo se susretali (povremen nedostatak financija te netolerancija i neprihvatanje, osobito od strane vlasti do 2000. godine).

Mirna reintegracija bivšeg okupiranog teritorija u pravni i obrazovni sustav Republike Hrvatske, kao i proces povratka, nametnuli su potrebu nastavka rada s najosjetljivijim populacijskim kategorijama, djecom i mladima, kako bi im se pomoglo nositi se s problemima prilagodbe postojećim uvjetima života - nesigurnošću povratka i ostanka, suočavanju sa situacijom ponovne uspostave komunikacije i suživota s bivšim susjedima i iznad svega s teškom ekonomskom situacijom.

U Podunavlju (koje je bilo pod prijelaznom upravom UN-a) školsko se obrazovanje još uvijek provodi odvojeno za učenike hrvatske i srpske nacionalnosti. S obzirom na činjenicu da projekt pokriva područje istočne Hrvatske, tj. Podunavlje, rat na Kosovu i intervencija NATO-a u SR Jugoslaviji 1999. godine dodatno su zakomplicirali već ionako osjetljivu situaciju i otežali normalizaciju života u regiji. Sukobi među odraslima odražavaju se na djecu i mlade, što je pred projekt postavilo dodatni izazov i zadatak - raditi na ublažavanju traumatskih iskustava, rješavanju sukoba i stvaranju ozračja tolerancije i razumijevanja među mladima koji ne mogu biti odgovorni za postupke odraslih, ali mogu razviti svoj vlastiti kritički stav i donijeti odluku o izgradnji kvalitetnih međuljudskih odnosa.

Uočavajući potrebu rada s traumatiziranom djecom i njihovim roditeljima, studentima te osobito nastavnicima, Projekt je, u skladu sa zadanim ciljevima i zadacima te u okviru planiranih metodoloških postupaka, uspješno nastavio svoju realizaciju tijekom 1999., 2000. i 2001. godine.

Program je realiziran kroz dvije komponente:

I. EDUKACIJSKA (OBRAZOVNA)

a) Osposobljavanje učitelja, pedagoga, psihologa i volontera pomagača za ostvarenje zadataka programa ostvarivano je u kontinuiranom i pravilnom ritmu dvotjednih poludnevni edukacijskih radionica, teorijskih tečajeva, supervizijskih sastanaka te provjere osposobljenosti i samostalnosti svakog voditelja skupine učenika, roditelja ili skupine nastavnika za preventivno i intervencijsko djelovanje.

b) Osposobljavanje učenika i studenata za asistiranje voditeljima, ali i za kasnije samostalno voditeljsko djelovanje u skupinama vršnjaka u školskom okruženju i u zajednici u kojoj žive, u vlastitoj obitelji, ulici, sportskom klubu ili udruzi čiji su članovi.

Obrazovanjem mladih postiglo se osnaživanje ličnosti svakog pojedinca pri čemu oni otkrivaju vlastite kreativne i psihološko-humane potencijale i uče ih koristiti na pravi način.

Edukacija mladih (učenika osnovnih i srednjih škola i studenata s osječkog sveučilišta) vršila se putem seminara, radionica/tečajeva i praktičnim korištenjem stečenih znanja u skupini mladih, u razredu uz pomoć učitelja ili drugog supervizora (pedagoga, psihologa, trenera).

2. INTERVENCIJA - neposredna pomoć učenicima, mladima i njihovim roditeljima, te ostalima u zajednici kojima je pomoć potrebna, pružana je kroz grupne sastanke svakog tjedna, ali i pojedinačno terapijskim razgovorima i drugim aktivnostima koje ublažavaju ili otklanjaju posttraumatske tegobe i posljedice emocionalne, bihevioralne, kognitivne i fiziološke prirode.

Projekt uključuje rad s osnovnoškolskom djecom, srednjoškolcima, studentima i mladim delinkventima, a područje djelovanja obuhvaća Osijek i okolna mjesta i područje Podunavlja (Baranja i Vukovarsko područje).

Nekoliko stotina djece sudjelovalo je redovito ili povremeno u brojnim novim kooperacijskim igrama koje su provođene u radionicama. Djeci je pružena mogućnost da kroz slikanje, modeliranje, glumu i igranje uloga, pantomimu, pjevanje, ples, pisanje i pričanje izraze i iskažu svoje osjećaje. Prema ocjeni voditelja radionica, kao i evaluacijskim rezultatima, tijekom rada razvio se pozitivan i kreativan odnos unutar skupina kroz slušanje iskustava i osjećaje drugih te zadobivanje povjerenja. Uočeni su pozitivni pomaci, osobito među djecom iz sredina u kojima su izraženi problemi u odnosima različitih nacija i religija. Poticana igrama suradnje, vježbama aktivnog slušanja, različitim multikulturalnim aktivnostima i na druge načine, djeca unutar skupina razvila su kvalitetne odnose. Voditelji radionica naglašavaju učinkovitost terapijskog rada s traumatiziranom djecom (individualnog i skupnog) kojoj je na taj način pružena mogućnost ublažavanja ili prevladavanja osjećaja izoliranosti i bespomoćnosti. Rezultati njihovog rada očituju se ponajviše u učionici gdje je smanjena napetost i ostvarena bolja komunikacija među učenicima. Problemi se češće pojavljuju među odraslima: roditeljima, pa i nastavnicima različitih nacionalnosti što u izvjesnoj mjeri umanjuje efekt postignutoga radom među učenicima. No, sve češće naši učenici postaju medijatori u rješavanju konflikata i među odraslima.

Program je ostvarivan i kroz rad nekoliko skupina nastavnika, roditelja i studenata kroz redovite ili povremene radionice, seminare i druge oblike edukacije. Prema evaluacijskim rezultatima, nastavnici ocjenjuju svoje sudjelovanje u Projektu iznimno korisnim, kako na osobnom, tako i na profesionalnom planu. Nove spoznaje iz područja psihologije, pedagogije, terapijskog rada i metoda kreativnog rada u velikoj mjeri omogućuju nastavnicima kvalitetniji i učinkovitiji rad, što se naročito iskazuje u radu s traumatiziranom djecom. Kako je nastavnički posao jedan od vrlo stresnih (osobito u poslijeratnim uvjetima u kojima mnogi problemi koje su ratna razaranja izazvala još uvijek nisu riješeni) sudjelovanje u radionicama pomaže nastavnicima i u osobnom osnaživanju. U školama na području Podunavlja u kojima su se povremeno održavale (za Učiteljska vijeća) radionice na temu nenasilne komunikacije, prihvaćanja, aktivnog slušanja i sl. zamijećen je napredak u odnosima među kolegama-nastavnicima različitih nacionalnosti. Ovi odnosi, koji su u velikom broju škola u Podunavlju još uvijek znatno poremećeni, iznimno su važan čimbenik koji utječe na opću klimu unutar škole te se snažno odražava na učenike, ali i širu društvenu zajednicu. Stoga napredak koji je u tom smislu uočen možemo smatrati jednim od najvećih uspjeha Projekta.

Radionice koje se provode sa studentima imaju za cilj osnaživanje i osobni razvoj mladih ljudi. Kao rezultat radionica ovi mladi ljudi postaju sve aktivniji u svojoj zajednici, šire ideje i znanje stečeno kroz radionice, rade ogledne radionice na svojim fakultetima u sklopu praktičnog rada, asistiraju nastavnicima i uključuju se u volonterski rad s djecom.

Prema zaprimljenim izvještajima tijekom 2000. godine ukupno je održano 1089 radionica (odn. 2421 sati) s djecom, roditeljima, studentima i učiteljima. Ukupno se radilo sa 50 stalnih skupina djece, dvije stalne skupine učitelja te jednom grupom studenata. Povremeno su radom u radionicama bile obuhvaćene skupine roditelja te drugih učitelja.

"Korak po korak..."
radionica s djecom, Osijek 2001.

Studentska grupa "Kreativnih radionica".

Smatramo osobito važnim istaknuti rad u Društvu invalida cerebralne i dječje paralize gdje se redovito održavaju radionice te u Centru za odgoj i osnovno obrazovanje "Ivan Štark" (školi s posebnim uvjetima obrazovanja za osobe s posebnim potrebama - mentalnom retardacijom) gdje tri učiteljice-voditeljice redovito održavaju radionice s mladima s posebnim potrebama i njihovim roditeljima (više o radu u Društvu invalida cerebralne i dječje paralize u izvještaju projekta "Koraci").

Također, početkom 2001. godine projekt se s dvadesetak nastavnica priključuje projektu "Vratimo osmijeh djeci" na Dječjem odjelu Kliničke bolnice Osijek održavajući na redovnoj bazi radionice za hospitaliziranu djecu i njihove roditelje.

U radu s djecom i roditeljima zapažena je velika potreba za financijskom pomoći zbog teške ekonomske situacije i izuzetno visoke stope nezaposlenosti (za područje cijele Hrvatske ona iznosi oko 25%, ali u području Podunavlja i do 70%). Međutim, naši kapaciteti omogućuju nam da se posvetimo isključivo psihosocijalnim potrebama.

U području Podunavlja susrećemo se sa sličnim problemima kao i drugdje, s tim što ovdje postoje i dodatni problemi vezani za reintegraciju - ponekad se učitelji vrlo teško odlučuju uključivati u aktivnosti obnove povjerenja. Sukob interesa hrvatskih i srpskih učitelja vrlo je snažan. Egzistencijalni problemi pridonose pojačavanju napetosti i često produbljuju jaz između srpskog stanovništva koje je ostalo na okupiranom teritoriju za vrijeme rata i povratnika. Situacija je osobito teška na vukovarskom području. Odnosi među djecom nešto su bolji jer su nametnute predrasude ublažene kroz kontakte i zajedničke aktivnosti.

Na području Osijeka međunacionalni sukobi i napetosti nisu više izraženi u jednakoj mjeri kao na području Baranje i Podunavlja, ali se kao veliki problem javljaju sve izraženije posljedice ratnih zbivanja kod roditelja (uglavnom očeva) djece školskog uzrasta (PTSP).

Također, primjećuje se sve veći i kontinuirani porast nasilnog i agresivnog ponašanja među učenicima. Može se procijeniti kako je ova pojava rezultat niza čimbenika: razorene obitelji (roditelji stradali tijekom rata, rastava brakova i sl.), teška socijalna situacija, nezaposlenost roditelja, opća kriza društvenih vrijednosti, negativan utjecaj medija itd. Također se u sve ranijim uzrastima primjećuju pojave ovisnosti. Stoga se pokazuje potreba za organiziranjem tečajeva, seminara i radionica na temu ovisnosti i prevencije svih oblika nasilja u slijedećem razdoblju. Učitelji-voditelji su zapazili veliku potrebu rada s roditeljima, ali i s učiteljima koji pritisnuti stresnim situacijama na poslu, lošim društvenim i socijalnim statusom često nenamjerno prenose takvu atmosferu u učionice.

Smatramo važnim napomenuti kako su se i uvjeti u širem društvenom okružju nakon siječanskih izbora promijenili. Naime, nova vlast pokazuje znatno više sluha za mirotni rad te je suradnja sa školama poboljšana. Unatoč toga, za sada je nerealno očekivati znatniju financijsku pomoć, koja bi trebala biti sastavni dio potpore Vlade u programima ovakve vrste. Demokracija i mirotnost zahtijevaju i potiču stalno potrebu razvijanja svojih kapaciteta za razumijevanje i djelovanje, stoga će potreba za navedenim aktivnostima za mlade i učitelje postojati još dugu niz godina.

Članice projekta "Kreativne radionice"
s gošćama iz Vukovara.

"Koraci"

- projekt potpore mladima s poteškoćama u psihofizičkom razvoju

Voditeljica projekta: Brankica Kovačević
Asistentice (1999.): Zorica Uglješić
Biljana Mrdović
Jelena Maras
Marijana Mitrović

Projekt je pokrenut krajem 1998. godine, a zamišljen je kao okvir unutar kojega će se osigurati pomoć i potpora mladima s poteškoćama u psihofizičkom razvoju kroz aktivnosti kojima se sudionicima osigurava prostor u kojemu će se moći družiti s vršnjacima, upoznati sa svojim osjećajima, te ih naučiti dijeliti s ostalima.

Nakon jednogodišnjeg volonterskog rada koji je bio omogućen zahvaljujući potpori Centra za mir, 1999. se uspostavlja kontakt s Gradskim poglavarstvom koje projektu nudi financijsku potporu uz prijedlog da se djelatnosti projekta prošire kako bi u njega uklopili potrebe lokalnih udruga s istom djelatnošću. Kao rezultat toga projekt je uspostavio suradnju s Društvom invalida dječje i cerebralne paralize u čijim se prostorijama počinju odvijati projektne aktivnosti.

Do lipnja 1999. u sklopu projekta je organizirano 12 radionica temeljenih na principima ozdravljenja promjenom stavova koje su se održale u prostorijama Centra za mir. U razdoblju od listopada do prosinca 1999. održano je dodatnih 13 radionica.

Tijekom 2000. godine održano je trideset susreta u prostorijama Društva invalida cerebralne i dječje paralize - Osijek. Radionice je kontinuirano posjećivalo osam do dvanaest sudionika u pratnji roditelja. Veći je dio radionica bio posvećen razvijanju samopouzdanja te suočavanju s vlastitim problemima i strahovima. Organizirano je i nekoliko radionica na kojima su sudionici mogli razvijati svoju kreativnost i maštu.

Po završetku 1999. godine održana je vanjska evaluacija projekta čiji je zaključak bio da su ciljevi projekta u potpunosti ispunjeni. Jedan od najvažnijih pokazatelja točnosti tog zaključka je vrlo uspješan nastup korisnika projekta na proslavi Dana invalida 1999. i na 5. Sajmu zdravlja, održanom u travnju 2000. godine. Aktivnim su sudjelovanjem sudionici postali svjesni svojih vrijednosti družeći se sa svojim vršnjacima, što je pridonijelo postupnom prevladavanju povučenosti i osjećaja nesigurnosti te su se i sami počeli osjećati ravnopravnim članovima društva kojemu pripadaju, što je i bio osnovni cilj pokretanja projekta.

Projekt je bio suočen i s nekim problemima, uglavnom materijalnim, jer nije primio obećanu financijsku potporu. Problemi su prevladani materijalnom i drugom potporom kroz "Kreativne radionice". Unatoč svim poteškoćama, projekt je uspješno realiziran zahvaljujući čvrstoj povezanosti grupe, nesebičnoj potpori roditelja sudionika te skromnim zahtjevima svih članova društva.

Igrom protiv nasilja

Voditeljica projekta: Danira Zovko-Šimić

Projekt je pokrenut školske 2000./01. školske godine u okviru programa: Umjetnost za društvenu promjenu Europske zaklade za kulturu. To je europski program za profesionalne umjetnike koji se provodi od 1996. godine. Cilj mu je osposobljavanje mladih ljudi koji su u nepovoljnom položaju, kako bi izgradili samopouzdanje i stekli vještine potrebne za njihovu potpuniju integraciju u civilno društvo, a kao doprinos povezivanju različitih disciplina u ovom području. Ciljevi programa Umjetnost za društvenu promjenu uključuju aktiviranje i usavršavanje profesionalnih umjetnika, uključivanje u projekt mladih ljudi koji su u opasnosti, te praćenje i vrednovanje takvog rada.

Igra protiv nasilja je specifično usmjerena no također je dio aktivnosti programa Umjetnost za društvenu promjenu. Ona podržava umjetnike u jugoistočnoj Europi koji rade s mladim ljudima suočenim s nasiljem u vlastitoj zemlji.

Mladi su ljudi suočeni s mnogim različitim vrstama nasilja. posljedica je toga raspon nasilja od zlostavljanja unutar obitelji, agresije na ulicama do nasilja prouzročenog društvenim ili političkim metežom ili čak otvorenim sukobom kao i pravim ratom. U svakom je slučaju učinak nasilja na mlade ljude destruktivan: nasilje uništava njihovo samopoštovanje i samopouzdanje. Ono također slabi njihovu vjeru da mogu sami pozitivno pridonijeti budućnosti njihova društva. Igra protiv nasilja nudi konstruktivna sredstva mladima da počnu nadilaziti ove probleme. Usredotočili smo se na dramsku igru kao medij koji će se uhvatiti u koštac sa štetnim učincima kako ubrzane društvene tranzicije tako i u konfliktnim situacijama. Cilj nam je pomoći svim mladim ljudima koji se suočavaju s nasiljem u njihovim osobnim ili društvenim životima.

U protekloj smo školskoj godini okupili dvjestotinjak mladih od 12 do 19 godina, iz Osijeka, Tenje, Petrijevac, Kneževih Vinograda, Dalja i Nove Gradiške, učenika osnovnih i srednjih škola iz rizičnih skupina socijalno i egzistencijalno ugroženih, štíćenika doma za odgoj mladih (među kojima ima i maloljetnih prijestupnika, delinkvenata), štíćenika doma za napuštenu i zlostavljaju djecu, te mladih koji nisu obuhvaćeni sustavom obrazovanja iz ekonomskih ili socijalnih razloga, djevojke iz Ženskog srednjoškolskog đlačkog doma u Osijeku koje pohađaju različite srednje škole.

Voditelji su prethodno educirani kroz redovan sustav obrazovanja za rad s mladima, a dobili su i specifično obrazovanje iz područja dramskog rada. Rad se odvijao u skupinama jednom tjedno tijekom školske godine. Mladi su pokazali entuzijizam i zanos za predloženi oblik i postizali izvrsne rezultate. Svi su sudjelovali na susretima dramskih grupa. Voditelji su imali sustavnu stručnu podršku profesionalaca iz kazališta, superviziju, grupnu podršku i savjetovanje.

U materijalnoj podršci su posredovali Otvoreno društvo Hrvatska sa Europskom zakladom za kulturu i Centar za mir, nenasilje i ljudska prava kroz Program obrazovanja za mir i psihosocijalni razvoj pojedinaca i zajednice - Kreativne radionice koji je osigurao potpunu logističku podršku: savjetovanje, superviziju i grupnu podršku, prostor i opremu

U jesenskom periodu iduće školske godine nastojat ćemo nastaviti s radom ne projektu Igram protiv nasilja jer se pokazao zanimljivim i vrlo korisnim za mlade. Ne samo da su uživali u procesu kreiranja scenarija, vježbanja i scenske ekspresije nego su ugrađivali sve svoje potrebe za postizanje civilnog demokratskog društva i za rješavanje konflikata koji se pojavljuju u okruženju i njihovim pojedinačnim osobnim životnim pričama. Visoke ocjene koje su grupe dobile predstavljanjem svojih uradaka pred svojim vršnjacima i učiteljima, te pred natjecateljskim komisijama potvrđuju vrijednost ovoga projekta.

Centar potpore za razvoj lokalnih NVO-a

Projektni tim: Branka Kaselj, voditeljica
Tatjana Ordanić, koordinatorica
Elvira Lončar Tumir, asistentica

Projekt Centar potpore za razvoj lokalnih NVO-a rezultat je težnje da se pojedincima, građanskim inicijativama kao i već iskusnim NVO-ima ponudi prostor i strukturirana potpora za osnaživanje i razvoj. Time dosadašnji rad svih članova Centra za mir na poticanju građana za preuzimanje aktivne uloge u razvoju zajednice poprima novi oblik i bogatiji sadržaj. U realizaciji planiranih aktivnosti projekt se oslanja na kvalitetnu suradnju s dosadašnjim i novim partnerima: Udruga MI, Split; Ured za udruge Vlade RH, Poglavarstvo grada Osijeka i Vukovarski institut za mirovna istraživanja i obrazovanje (VIMIO).

Ciljevi projekta su: uspostava dobre suradnje i pružanje usluga regionalnim NVO-ima; poticanje umrežavanja i koaliranja između NVO-a; osnaživanje suradnje s drugim regionalnim centrima potpore; promocija i afirmacija volonterskog rada; poticanje javnog sudjelovanja u procesu donošenja odluka na lokalnoj razini; poticanje suradnje i aktivnog partnerstva između NVO-a, lokalne uprave i samouprave te gospodarskog sektora. Ciljevi projekta su zamišljeni i planirani kao dugoročni, što zahtijeva jednaku posvećenost svih suradnika u procesu realizacije.

Upravljanje projektom je transparentno uz aktivno sudjelovanje Savjetodavnog odbora projekta kojeg čine iskusni predstavnici lokalnih NVO-a i javnih institucija. Projekt je dio mreže Centara potpore sa Udrugom "MI" iz Splita te "RI-Centrom" iz Rijeke. Tijekom Dana udruga u Zagrebu organizirano je zajedničko predstavljanje svih centara potpore. Jedan od preduvjeta dugoročnog razvoja su redoviti sastanci i dogovori između svih regionalnih centara s ciljem usklađivanja programa i zajedničke strategije. Odnos regionalnih centara potpore s Uredom za udruge Vlade RH također gradimo kao dugoročno partnerstvo što bi omogućilo decentralizaciju uloge Ureda za udruge i spuštanje mnogih aktivnosti na regionalnu razinu. U tom procesu ne treba zanemariti i druge sektore, pri čemu se kroz kvalitetnu međusektorsku suradnju može očekivati dugoročni napredak.

Aktivnosti projekta su: NVO knjižnica; baza podataka o regionalnim NVO-ima; sakupljanje i distribucija informacija od važnosti za razvoj NVO-a; pravna pomoć i savjetovanje; obuka volontera s ciljem stjecanja znanja i vještina za rad u NVO-ima, pokretanju građanskih inicijativa ili osnivanja volonterskog centra; održavanje Dana volontera i NVO-a; provedba TEHPO programa konzultacijsko-edukacijskih usluga NVO-ima; održavanje tematskih tribina i okruglih stolova; stalna suradnja s jedinicama lokalne uprave i samouprave; pronalaženje potencijalnih suradnika iz gospodarskog sektora; poticanje osnivanja zaklade za regionalni NVO sektor.

Iako se Projekt se provodi tek od srpnja 2000., postignuti su vidljivi rezultati. Ostvarena je dobra suradnja s Poglavarstvom grada. Uspostavljeni su kontakti i međusobna suradnja s

raznim dionicima (stakeholderima), animirano je nekoliko udruga na zajedničke akcije te otvoren prostor za širu i dugotrajnu suradnju s medijima.

U okviru aktivnosti NVO knjižnice osiguran je i uređen prostor za knjižnicu i čitaonicu te sakupljeno oko tisuću domaćih i stranih naslova iz različitih područja. Uspostavljena je suradnja s NSB-om u Zagrebu i Gradskom i sveučilišnom knjižnicom u Osijeku. Planira se izrada s Gradskom knjižnicom povezane i preko Interneta pretražive baze podataka o fondu NVO knjižnice.

Kreirana je i uspostavljena baza podataka o NVO-ima šire regije u koju je trenutno uvedeno 170 udruga. Baza je osnovni izvor informacija o udrugama za nas, ostale NVO-e i lokalne medije. Podaci koji se nalaze u bazi dostupni su putem web - stranice Centra potpore.

U području rada s volonterima pridružile su se vanjske suradnice - psihologinja Branka Drabek Milekić i pedagoginja Amalija Krstanović. Pripremile su priručnik i detaljan program za obuku volontera kroz ciklus od 6 jednodnevnih radionica. U trening se uključilo 48 volonteri i volontera. Drugi ciklus treninga je održan za 14 volontera Crvenog križa iz Našica. Nakon obuke svi su volonteri uvedeni u bazu podataka s ciljem pregleda potencijalnih volontera i potreba NVO-a i drugih institucija za njihovim radom. Također, održane su dvije radionice za udruge i institucije koje rade s volonterima s ukupno 21 sudionikom. Radionice je vodila trenerska udruga SMART.

Obučeni volonteri se uključuju u rad Centra potpore kao i u rad drugih lokalnih udruga. Tijekom prosinca otpočele su prve aktivnosti u sklopu planiranog programa pod nazivom "Korak zajedno u volonterski rad" - kreativne radionice izrada anđelčića i slikanje mandala na staklu. Za Međunarodni dan volontera, 5. prosinca, postavljena je izložba fotografija o volonterskom radu u 9 udruga. Održana su dva regionalna skupa NVO - a na temu volonterskog rada i organizacije Dana volontera. Predstavnici šest udruga dali su svoj doprinos radu koordinacijskog odbora Dana volontera koji je osmislio, poticao i realizirao nekoliko aktivnosti u okviru manifestacije. Održana je prodajna izložba kolača na osječkom glavnom trgu (prihod je poklonjen Udruzi nezaposlenih) i provedeno čišćenje dječjeg igrališta, u osječkom Parku kulture. U Poglavarstvu Grada Osijeka održan je okrugli stol pod nazivom "Uloga volontera u razvoju zajednice" na kojem su sudjelovali predstavnici Grada, Ureda za udruge Vlade RH te lokalnih udruga. Sve su aktivnosti bile vrlo dobro medijski pokrivene.

Obrazovno - savjetodavna pomoć NVO-ima provodi se kroz TEHPO program. Cilj je ove aktivnosti osigurati tehničku pomoć zainteresiranim NVO-ima na principu jedan na

Hmm,...što bih ja mogla/o potaknuti u lokalnoj zajednici?
Od pojedinačnog do timskog, od promišljanja do djelovanja...

Burek-magazin za mlade

Projektni tim čine:

Nikola Kučar,
Tatjana Ivanović,
Dubravka Lacković,
Saša Radojčić,
Jelena Zloić

Donata Strbat,
Antonija Eterović,
Hrvoje Vrčec,
Iva Kaselj

Kroz razgovore s mladima u regiji ustanovili smo kako se isti počesto osjećaju neshvaćeno ali i da se dosađuju, te kako postoji potreba za prostorom unutar kojega bi se oni mogli izraziti, pisati o onome što osjećaju, trebaju ili o čemu različito misle. Zamisao je bila izumiti nešto sasvim novo kroz što bi se ideje mira i nenasilja promovirale na svjež i mladima zanimljiv način, posebice onima u ovoj regiji. Željeli smo ponuditi novi medij putem kojega bi se mladi izražavali i tako je rođen BUREK, mjesečnik na 20-ak stranica za mlade Osijeka i šire regije.

BUREK su u veljači 1999. pokrenuli međunarodni volonteri Robert Preis, Werner Repetschnigg, Karolyn Chinn i mladi članovi Centra za mir. U međuvremenu su projekt u cijelosti preuzeli mladi iz lokalne zajednice.

Pišući o temama za mlade nastojimo privući pozornost uglavnom studenata, a istovremeno promoviramo teme vezane uz mir i nenasilje.

Dugoročni su ciljevi projekta stvoriti časopis prepoznatljivog stila i tematike kojega ćemo moći prodavati i na taj se način samofinancirati, što zahtijeva redovito izlaženje novih brojeva.

Kratkoročni su ciljevi okupljanje što većeg broja suradnika koji će proći osnovnu edukaciju vezanu uz pisanje novinskih članaka te uspostava suradničke mreže između sličnih projekata u Hrvatskoj i zemljama regije.

Do kraja 2000. godine kratkoročni su ciljevi ostvareni u značajnoj mjeri. Organizirana su dva seminar na temu OSNOVE NOVINARSTVA na kojima je sudjelovalo 18 mladih ljudi, uglavnom studenata. Većina je njih nastavila suradnju na časopisu.

Održavamo kontakte sa sličnim organizacijama i časopisima u Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Srbiji, ali i u Hrvatskoj. Držimo to vrlo važnim dijelom posla, jer na taj način dobijamo informacije o aktualnostima u tim zemljama.

Zahvaljujući potpori koju će projekt dobijati do konca 2002. od Instituta Otvoreno Društvo Hrvatska nadamo se uspješnijoj realizaciji projekta. Važno je istaknuti i nekoliko manjih, ali izuzetno vrijednih donacija iz Nizozemske i Austrije koje su omogućile tiskanje časopisa u ovom razdoblju.

BUREK se distribuira po fakultetima, srednjim školama, u Studentskom centru, Studentskom domu, Internet klubu i sl.

Mladenački dizajn te mladima svojstven i kritičan stil kojim se u BUREKU piše odgovara ovom vremenu i prostoru. Dokaz tomu je i pozitivan feedback koji smo dobili - i još uvijek dobijamo - od ljudi koji ga čitaju.

"Diplomirani volonteri".

jedan što znači dolazak trenera u udrugu i intenzivan rad s njenim članovima. Odabir udruga s kojima će se raditi vrši se po natječaju, zaprimljenim zahtjevima i odlukom komisije. Odaziv po natječaju bio je vrlo slab, prijavilo se svega 7 udruga. Međutim, rezultati rada s prvim udrugama preko TEHPO programa bili su bolji poticaj u vrednovanju ove vrste pomoći te je do sada pomoć kroz ovaj program primilo 22 udruge. Edukacija udruga povjerena je trenerskim organizacijama EOS, SMART, NIT i SLAP koje će prema svome stručnom viđenju, a nakon razgovora s predstavnicima udruge odrediti koja vrsta konzultacija može toj NVO biti od najveće koristi. Iskustvo dosadašnjeg rada ukazuje i na potrebu pružanja individualne edukacijsko-konzultacijske pomoći građanskim inicijativama (neformalnim grupama).

Unutar segmenta aktivnosti s ciljem osvješćivanja građana o većoj civilnoj odgovornosti i odlučnosti u rješavanju problema zajednice održana je i Javna rasprava o nacrtu prijedloga Zakona o udrugama. U ovom je području potrebno trajno ulaganje i motiviranje kako bi građani doista postali aktivni sudionici u procesu izgradnje civilnog društva. Prilog poticaju uspostave trajne i kvalitetne suradnje između NVO-a, lokalne uprave i samouprave bilo je sudjelovanje članica projekta na radionicama i seminarima u zemlji i inozemstvu.

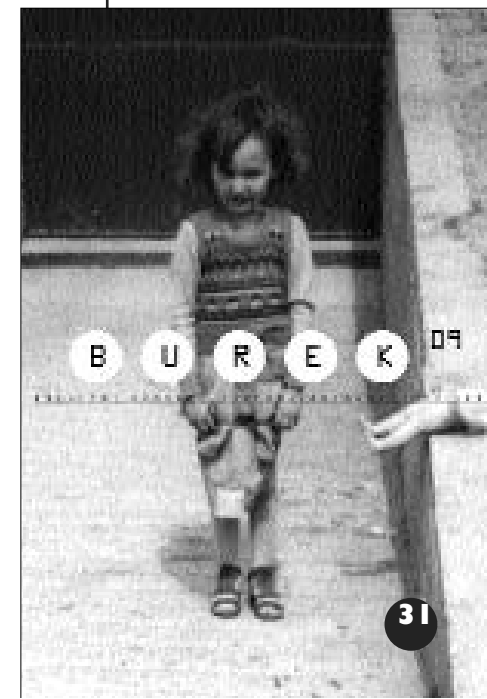
Provedena je anketa o mogućim oblicima suradnje između gospodarskog i neprofitnog sektora koja je obuhvatila 500 privrednih organizacija. Odaziv je bio slab. Vraćeno je tek 19 ispunjenih upitnika, ali je 80% njih izrazilo spremnost na suradnju. Također, odaziv udruga na radionicu o međusektorskoj suradnji je bio slab. Sve navedeno ukazuje kako su važni segmenti razvoja civilnog društva kod nas još neprepoznati, te je potrebno uložiti dodatne napore u tom smjeru.

Komunikaciju između Centra potpore i većeg broja NVO-a s ovog područja treba u narednom periodu još poboljšati posvećujući više pozornosti okupljanju udruga oko zajedničkog planiranja i istupa u javnosti.

Centar potpore je u procesu evaluacije svog, gotovo dvogodišnjeg, rada. Unutar Centra za mir provodi se rasprava o budućem razvoju ovog projekta, moguće i kao samostalne organizacije.

Radionica za rad volontera...
kako motivirati, pratiti, osnaživati za
volonterski rad u zajednici...

PROGRAM IZGRADNJE MIRA I ZAJEDNICE

Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja - poslijeratna izgradnja mira u istočnoj Hrvatskoj 1999.-2000.

Voditeljica projekta:	Katarina Kruhonja
Koordinatorica Mirovnih timova:	Ranka Jindra
Organizatorica Projekta slušanja:	Sonja Stanić
Asistent:	Angel Čabarkapa
Volonteri Austrijske mirovne službe:	Louise Sperl, Thomas Traar, Guenter Reiter, Benno Unger, Johannes Leitner
Međunarodni članovi:	Caroline Chinn, Oliver Kociolek, Raul Murenson, Marijan Jukić - 3-6 mjeseci

Članovi Mirovnih timova: Ljubica Berić, Tatjana Budač, Martina Bukalo, Milena Dragišić, Miroslav Dvornić, Igor Đorđević, Blaženka Gazafi, Bojan Lalić, Vesna Liermann, Marija Lovaković, Nataša Mackuljak, Saša Mackuljak, Ivana Matijević, Ivana Mijatović, Aleksandra Ninković, Zvonimir Pažin, Olivera Petrović, Nebojša Ugljik
(Daria Jovičić, Vanja Kalaba i Sanja Kapetanović sudjelovali su u projektu 3 - 6 mjeseci)

Nositelji projekta su Life & Peace Institute, Uppsala - glavna koordinacijska agencija i Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek - glavna implementacijska agencija. Partnerska implementacijska organizacija Mirovna organizacija Lice mira, Slavonski Brod. Suradnja na implementaciji projekta ostvarena je s: Mirovnom grupom mladih Dunav - Vukovar, Mirovnom grupom Oaza; Centrom za ženske studije Zagreb; Centrom za psihološku pomoć, Zagreb; Ohne Ruestung Leben; Austrijskom mirovnom službom; UNHCR-om; OSCE-om.

Projekt se provodi u istočnoj Hrvatskoj (Beli Manastir i okolica, Dalj, Okučani; Slavonski Brod, Tenja, Vukovar, Berak) s proširenjem aktivnosti u Bosni i Hercegovini (Kolibe Gornje, Zborište). Provedba projekta počela je u srpnju 1998., njegova se prva faza završila 31. prosinca 2000. Druga faza projekta, planirana za razdoblje 2001-2003., nastavlja se na svim započetim lokacijama i otvara se novi tim u Berku.

Ciljevi projekta

Dugoročni je cilj projekta preobrazba ratom razorenog, post-socijalističkog društva u istočnoj Hrvatskoj ka održivom miru, zajedničkoj sigurnosti i demokraciji temeljenoj na građanskom sudjelovanju, pluralizmu, ljudskim pravima i pravima manjina, društvenoj pravdi i održivom razvoju. U prvoj smo fazi projekta bili usredotočeni na prevenciju nasilja, smanjivanju napetosti, postupno otvaranje komunikacije i obnove povjerenja u mjestima s multietničkim sastavom stanovništva; te na osnaživanje lokalnih kapaciteta koji će proces dalje nositi.

Primijenjeni model

Projekt je oblikovan za rano razdoblje nakon dovršetka prijelazne uprave UN-a, imajući na umu posebne okolnosti i potrebe tog razdoblja i oslanjajući se na postavke koje slijede.

Za zaustavljanje, preusmjeravanje sukoba i obnavljanje društvene zajednice nakon sukoba do razine održivosti mirnodopskog života potrebno je razdoblje podjednako dužini trajanja sukoba.

Tijekom i neposredno nakon nastavka mirovnih misija međunarodne zajednice nužno je svjesno, kreativno, dovoljno dugo i ekstenzivno raditi na pozitivnoj transformaciji (preusmjeravanju tijeka) sukoba na svim razinama društva. Na taj način intervencijom treće strane sukob ima mogućnost promijeniti smjer. U obrnutom će slučaju sukob vjerojatno inercijom napredovati k svom "prirodnom" završetku (pobjednik/pobijedeni).

Potrebna su dakle, značajna ulaganja u vremenu, ljudskim i materijalnim sredstvima za poslijeratnu sveobuhvatnu izgradnju mira. Ovaj je projekt planiran je za 2 - 5 - godišnje razdoblje. Idealno bi bilo da takav program bude zajednički napor vlade, crkvi, NVO-a i međunarodne zajednice.

Osnova modela je izgradnja mira u ranom post-konfliktnom i prijelaznom razdoblju s razine lokalnih multietničkih zajednica. Naime, ovaj je projekt odredio razvoj zajednice kao glavnu strategiju izgradnje mira. Sve aktivnosti unutar toga modela promiču angažiranje ratom podijeljenih grupa u definiranju i realizaciji zajedničkih potreba. Važno je i uklanjanje poslijeratnih socio-emocionalnih prepreka u obnovi zajednice.

Model koristi privremenu "mirovnu strukturu" - mrežu mirovnih timova (MT) s multietničkim i međunarodnim sastavom. Multietnički sastav mirovnih timova predstavlja snažnu poruku zajednici u kojoj rade da Hrvati i Srbi mogu raditi zajedno na miru i obnovi zajednice. Nakon temeljne 10-tjedne obuke MT-ovi su postavljeni u ratom pogođene zajednice s visokim rizikom međuetničkih sukoba.

Da bi MT-ovi mogli obavljati delikatan, zahtjevan i inovativan rad na poslijeratnoj izgradnji društva, čiji su i sami članovi, pokazalo se nužnim dati im, povrh temeljne obuke, trajnu potporu u vidu kontinuirane edukacije, mentorstva i supervizije. Radi toga je tijekom godine dana proveden niz dodatnih treninga iz različitih područja (strategijsko planiranje i samo-evaluacija; participatorno modeliranje i upravljanje organizacijom; trening za trenerice rada sa ženama).

MT-ovi su započeli s radom na terenu na pet lokacija 1. veljače 1999. godine. U svakom mjestu rade 2-4 lokalna mirovna radnika (uravnotežene etničke i spolne te dobne strukture). Koordinacijski se tim sastoji od voditelja projekta, koordinatora mirovnih timova, organizatora projekta slušanja, suradnika na projektu i psihologa.

Korisnici

Ciljne su skupine Projekta bile članovi mirovnih timova, domicilna populacija (najvećim dijelom srpske nacionalnosti); povratnici (najvećim dijelom Hrvati); romska manjina (najveći dio populacije ostao u regiji tijekom srpske kontrole); neformalni i formalni vođe zajednica; žene, djeca i mladi; vjernici i vjerski vođe; razvojačeni branitelji.

Od početka provedbe projekta ostalnici srpske nacionalnosti bili su otvoreniji za uključivanje u aktivnosti obnove povjerenja od povratnika koji su najvećim dijelom Hrvati. Ova se situacija počela mijenjati. Nadalje, bilo je puno lakše u aktivnosti uključiti pripadnike lokalnih zajednica (posebno mlade i žene) nego vođe. Vjernici su također bili otvoreniji za suradnju od vjerskih vođa. Projekt bi trebao unaprijediti strategije uključivanja vođa i muškaraca, kao što je to bio slučaj za žene, mlade i vjerske zajednice.

U aktivnosti koje su organizirane u mjestima djelovanja Mirovnih timova bilo je direktno uključeno oko 6000 direktnih korisnika (među njima više od 50 osoba od ugleda i na važnim pozicijama u lokalnim zajednicama). Kao rezultat vrlo dobre medijske pokrivenosti, dosegno je oko 200 000 stanovnika Istočne Hrvatske kao i TV gledateljstvo na nacionalnoj razini.

Mirovni tim u zajednici

Zadaci mirovnih timova u zajednicama su bili:

- Program slušanja
- Aktivnosti obnove zajednice proizašle iz programa slušanja
- Tečajevi izgradnje povjerenja i kapaciteta zajednice (tečajevi informatike i stranih jezika, uzgoja zdrave hrane, kreativne radionice i sl.)
- Edukacija za lidere i psihosocijalni razvoj
- Izgradnja mira osnaživanjem žena, mladih i vjerskih zajednica
- Izgradnja mira kroz medije i kulturu
- Edukacija i motivacija stanovništva za izbore

Rad u širem kontekstu obuhvaćao je lobiranje i zagovaranje kroz institucije i medije, izdavanje brošura i časopisa, Dani kulture mira, kampanja za sudjelovanje i promatranja izbora.

Projekt slušanja

Prvi korak izravnog rada u zajednici je *Projekt slušanja*. Na temelju rezultata Projekta slušanja, odnosno potreba, interesa i mogućnosti lokalne zajednice, razvijaju se specifični programi za svaku zajednicu. Ti programi uključuju razne vidove edukacije za odrasle, osnaživanje stanovništva za rješavanje problema, organiziranje malih projekata solidarnosti,

grupe potpore za žene i mlade, organiziranje ekumenskog dijaloga i edukaciju za demokraciju i civilno društvo.

Osnovno načelo Projekta slušanja temelji se na aktivnom nenasilju, tj. na nastojanju da se ljudi međusobno približe i suoče s problemima u duhu povjerenja i istine. Osnovna metoda uključuje strukturirane intervjue koje provode obučeni slušači. Intervjui se sastoje od pitanja kreiranih tako da pruže prostor u kojem se može otvoreno govoriti o ratnim traumama, o aktualnim problemima i potrebama. Ujedno, slušači se odnose prema mještanima koje intervjuiraju kao prema dijelu rješenja i tako pronalaze pojedince koji su spremni uključiti se u rješavanje problema zajednice. To predstavlja osnovu za interaktivni istraživački pristup izgradnji mira i zajednice.

U razdoblju provedbe prve faze projekta provedeno je 1057 osnovnih intervjua u 9 lokalnih zajednica (zajednice u kojima su smješteni MT-i i mjesta u kojima su po pozivu radili). Projekt slušanja pokazao se kao učinkovito sredstvo za otvaranje komunikacije, smanjivanje tenzija i poticanje mještana na suradnju.

Oblikovani su i provedeni i tematski programi slušanja, sa specifičnim ciljevima i na specifičnoj populaciji. Ukupno je provedeno 312 intervjua.

U radu su korištene i tematske ankete radi mobilizacije mještana na različite aktivnosti ili za podizanje svijesti oko nekih za razvoj demokracije i mira važnih tema. Provedeno je ukupno 890 anketa.

Mještani slušaju mještane

Godinu dana nakon početka provedbe projekta, nakon što su mirovni radnici stekli dovoljno znanja i sigurnosti i time postali sposobni prenijeti svoje znanje i iskustvo drugima, počeli su uključivati članove lokalne zajednice u program slušanja. Tu smo fazu nazvali "mještani slušaju mještane". Smatramo to velikim korakom koji direktnije vodi cilju - da mještani čuju jedni druge. Istovremeno to predstavlja mogućnost potpunog osamostaljivanja lokalnih inicijativa u građenju civilnog društva.

Za mještane koji su pokazali interes da se uključe u program slušanja i koji su po procjeni MT imali predispozicije za rad organiziran je trening za slušače i zapisničare. Trening je prošla ukupno 41 osoba od kojih je 30-tak uključeno u provedbu programa slušanja (bili su uključeni u opće i tematske PS u Tenji, Dalju, Belom Manastiru i Berku u ukupno 632 intervjua).

Da bi PS bio djelotvoran, mora biti polazište za sveobuhvatne aktivnosti izgradnje zajednice koje su odraz potreba zajednice i u kojima sudjeluju. Idealno bi bilo da su nositelji aktivnosti članovi zajednice. Nakon dvije godine provođenja programa slušanja ukupno je proveden 1971 intervjua. Na temelju rezultata slušanja mirovni su timovi pokrenuli konkretne programe u koje su nastojali uključiti što više članova zajednice.

Obrazovanje odraslih i psiho-socijalni razvitak

Obrazovanje i psiho-socijalni razvitak su važni instrumenti osnaživanja i stoga su bili planirani kao jedan od ključnih elemenata sveobuhvatnog programa izgradnje mira. Za rani poslijeratni period dizajnirano je pet tematskih radionica za specifične potrebe područja. Teme su radionica izabrane kako bi se izdiglo iz uloge žrtve i apatije na razinu pozitivnog psiho-socijalnog razvoja koji vodi k aktivnoj participaciji u različitim načinima izgradnje mira i demokratizacije. Namijenjene su članovima lokalnih zajednica koji imaju leaderske sposobnosti. MT-ovi su motivirali po nekoliko osoba iz svake zajednice da se uključe u radionice, a nakon toga ih podržavali da stečeno znanje i vještine koriste na dobrobit zajednice.

Održane su sljedeće radionice: Upravljanje sukobom - dječji kreativni odgovor na sukob; Civilno društvo i demokracija; Isključenje i zagrljaj - radionica o pomirenju; Trauma i samopomoć i Istražna konferencija - participatorno dizajniranje i upravljanje organizacijom. Radionice su vođene s vanjskim voditeljima (iz Mirovnih studija - Zagreb, Ženskih studija Zagreb, CCRC-USA, Yale Univesity USA, Creating Change Together -England, Program edukacije CZMOS).

U tim su edukacijskim programima sudjelovale 172 osobe. Svaka od navedenih radionica tek je početak procesa i ima svoj nastavak. Ponekad je to zahtjev sudionika za dodatnu edukaciju, ponekad korištenje stečenog znanja i vještina u okruženjima iz kojih su sudionici dolazili (npr. u radu s djecom i nastavnicama u školama) a ponekad razvijanje potpuno nove inicijative. Žene su, primjerice, započinjale različite aktivnosti u svojim zajednicama; sudionici radionice o demokraciji su se uključili u predizbornu kampanju i nadgledanje izbora i kasnije osnovali svoju udругu; formirana je mreža trenera za participatorno modeliranje organizacije.

Tečajevi izgradnje kapaciteta i zajednice

Oslanjajući se na mnoga iskustva diljem svijeta, pretpostavili smo da u situacijama koje su prenapete za direktnu raspravu o pitanjima sukoba ljudi ipak mogu biti spremni susresti se kako bi dijelili neosobno, neutralno obrazovno iskustvo koje im je u interesu. Stoga smo planom zacrtali gdje god bude moguće provesti tečajeve iz popularnih područja (upotreba računala, strani jezik, kreativne radionice, i uzgoja zdrave hrane).

Ove smo tečajeve pokretali nakon što se MT dobro integriraju u zajednici, njihova je misija prepoznatljiva i postanu siguran prostor mogućeg susreta preko granica etničke podijeljenosti. Takva se strategija pokazala dobrom, mislimo da smo time postigli željeni učinak - okupljanje etnički miješanih grupa, dobru komunikaciju i grupnu dinamiku. Isti smo pristup, okupljanje preko tečajeva, uspješno

Sudionici informatičke radionice u Berku 2001.

Otvoren je još jedan "Prozor" u svijet!

koristili i za procese izgradnje povjerenja između mještana susjedni sela (različitog etničkog sastava stanovništva).

Nasuprot tome, ima situacija u kojima smo organiziranje takvih tečajeva koristili kao aktivnost izgradnje povjerenja između MT i mještana jedne etničke skupine. To smo činili u situacijama izrazite podijeljenosti i međuetničke napetosti u vrlo malim zajednicama u kojima MT još nije bio dobro integriran u zajednicu ili je, primjerice, tečaj u mjestima s isključivo srpskim stanovništvom u vrlo ranom periodu integracije imao za cilj pružiti potporu srpskom stanovništvu i time pomoći da se reducira razina predrasuda i strahova. I tu smo imali vrlo dobro iskustvo.

U svim navedenim tečajevima sudjelovalo je ukupno 634 polaznica/polaznika

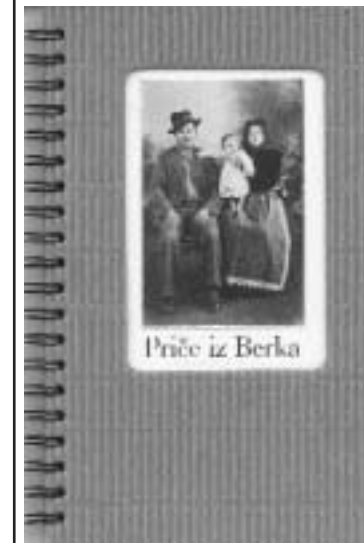
Oснаživanje žena za izgradnju mira i zajednice

U ratom zahvaćenom području istočne Hrvatske žene su iskusile i nastavljaju iskušavati visoke razine nasilja i društvenih pritisaka. Unatoč tradicionalnom odgoju, ratnom iskustvu i izrazitoj militarizaciji društva (činitelji koji povrjeđuju sigurnost i prava žene), žene su preuzele inicijativu prema mirnodopskom životu i oporavku obitelji i šire zajednice, postale su mostovi preko granica razdvajanja između strana u sukobu. Žene čine većinu NVO, mirovnih, humanitarnih i organizacija za zaštitu ljudskih prava. To se odnosi na veće urbane, ali ne i na ruralne sredine. U želji da na sličan način okupimo i za izgradnju zajednica i mira osnažimo mještanke iz mjesta u kojim mirovni timovi rade provodili smo nekoliko različitih programa za žene:

- Program "Osnaživanje žena za izgradnju mira i zajednice" - serija od 6 radionica za neformalne liderice (Različitost identiteta, Identitet spolova -rodova, Žena i radna politika, Žena u politici, Izvori inspiracije i snage, Nenasilno djelovanje u svijetlu moje duhovnosti);
- program Izlječenje promjenom stavova;
- ženske skupine potpore;
- trening za voditeljice

Kao redovne aktivnosti održavane su grupe podrške, kreativne i dijaloške radionice s grupama žena iz zajednica (u Tenji, Dalju, Berku, Belom Manastiru, Okučanima, Kolibama, Zborištu, Novom Selu). Održano je gotovo 200 radionica. Multi-etnička grupa žena iz tri zajednice iz Bosanske Posavine (Kolibe, Zborište i Novo Selo) provela je 12 dana na oporavku, druženju i liječenju posljedica rata u ženskoj kući "Seka" na Braču.

Ukupno je oko 200 žena bilo uključeno u različite programe osnaživanja i potpore što je rezultiralo osobnim oporavkom i osnaživanjem za rad u zajednici. Mnoge od njih postaju aktivne - osnovane su 3 samostalne ženske grupe, potaknut rad humanitarne grupe, otvoren je ured u Berku, proveden projekt slušanja starih i publicirana knjiga "Priče iz Berka".

Izgradnja mira osnaživanjem mladih - rad s mladima i djecom

Planirajući ovaj projekt bili smo svjesni koliko su tijekom rata i poraća mladi i djeca izloženi traumama i društvenoj sredini poljuljanih vrijednosti, a vrlo snažnih pritisaka. Okolnosti u kojima djeca odrastaju i mladi žive podržavaju tendenciju međusobnog isključivanja, izoliranja i razdvajanja mladih (posebni kafići, posebni školski programi). Kapacitet za izgradnju budućnosti ili sjeme novog rata je, nesumnjivo, pohranjeno u mladoj generaciji. Stoga smo i planirali raditi s djecom i mladima u svim zajednicama u kojima su prisutni MT-i.

Ovaj je pristup dobio potvrdu pri ispitivanju potreba mještana pomoću programa slušanja. U svim je mjestima uočena zabrinutost za djecu i mlade - roditelja i odraslih općenito. Brine ih egzistencijalna budućnost mladih i djece u ratom razorenim području. Ništa manje neke od roditelja ne brine ni izloženost djece komunikaciji s drugom grupacijom - primjerice, u školi. S druge strane, čini se da je dio pozornosti koja se poklanja mladima pokriće za odrasle koji im žele delegirati zadatak izgradnje mira i pomirenja, jer je to za roditelje preteško.

Nadalje, aktualne su okolnosti u nekim mjestima tražile upravo hitnu intervenciju. U ranoj su fazi povratka gotovo jedini javni kontakti između dviju grupacija bili u školama. Za razliku od odraslih koji ne moraju komunicirati sa susjedima ako ne žele, djeca moraju ići u školu i susretati se s vršnjacima iz druge grupacije. Za to nisu bila pripremljena, kao ni roditelji, a niti nastavnici. Školski programi odvajaju djecu u hrvatske i srpske razrede bez ikakvog programa razmjene i izgradnje povjerenja. Razdvajanje djece ubrzo je rezultiralo segregacijskim ponašanjem djece i, ponekad, incidentima.

Stoga smo u svim zajednicama pokušali pokrenuti rad s djecom i mladima. Ako je bilo moguće činili smo to u suradnji sa školama ili izvan škola. Ukoliko je roditeljima potpuno jasna misija MT-ova, njihova posvećenost izgradnji tolerancije i dijaloga u društvu podijeljenom ratom, tada je sama činjenica da šalju djecu na radionice znak povjerenja prema MT i potpora idejama koje zagovaraju.

Sve su aktivnosti koncipirane kao multietničke s ciljem svladavanja predrasuda i strahova, zbližavanja i komunikacije. U pojedinim su lokacijama ili u nekom razdoblju rada skupine mladih okupljene oko MT-ova bile, međutim, etnički homogenije.

Proveli smo ukupno 326 radionica za mlade i djecu i 68 video i kino projekcija. MT-i su se angažirali u pripremi djece i organiziranju multietničkih ljetovanja djece u Živogošću. U kampu je sudjelovalo 240 djece.

MT Vukovar je radio odvojeno s mladim povratnicima i s mladim "ostalnicima" okupljenim oko grupe mladih "Dunav". Nakon godinu dana rada uspjeli su otvoriti dijalog između njih te otpočeti zajedničke aktivnosti, što je u podijeljenom Vukovaru veliki iskorak.

Također, MT-ovi su poticali umrežavanje mladih iz mjesta u kojima rade s drugim sličnim programima te je ukupno 17 mladića i djevojka sudjelovalo u ljetnom kampu Sadnice mira i u ljetnoj školi mira u Mrkoplju. Potaknuti, po povratku su u Okučanima otpočeli svoje

aktivnosti: okupljanje mladih, kino projekcije, "Dani kulture mira 2001" i planovi za "Školu mira Okučani".

Prigovor savjesti i civilna služba

Kroz program slušanja i kontakte s mladima srpske nacionalnosti uočen je jedan od glavnih strahova i izazova integracije u hrvatsko društvo za njih - strah i odbijanje služenja vojnog roka u vojsci RH. Razina predrasuda i strah od hrvatske vojske vrlo su visoki. S druge strane, hrvatska populacija i institucije očekuju prihvaćanje služenja vojnog roka od strane mladih Srba kao čin lojalnosti. Jedan od mogućih rješenja koje nudi zakon RH je mogućnost služenja civilne službe. U suradnji s projektom "Prigovor savjesti i civilna služba, MT-ovi su organizirali seriju radionica s temom alternative služenja vojnog roka u 7 mjesta (Dalj, Vukovar, Osijek, Beli Manastir, Tenje, Donji Miholjac i Slavonski Brod). Sudjelovalo oko 200 mladića. Ovisno o pripremi i načinu oglašavanja, u nekim je lokacijama odaziv mladića i njihovih roditelja bio velik, a u nekim (npr. Vukovar) vrlo oskudan. Pristupili smo i kampanji kojom se traži da se civilna služba može obavljati i pri NVO-ima u Hrvatskoj. Problem je još uvijek vrlo aktualan i traži kontinuiran i osmišljen rad i na lokalnoj razini i zagovaranje u javnosti i prema vladi RH.

Izgradnja mira osnaživanjem vjernika

Rad s vjernicima i suradnja s crkvama izuzetno je važna za građenje mira i zajednice iz dva osnovna razloga: vjerski je identitet vrlo snažan i usko povezan s nacionalnim identitetom, a vjerski vođe imaju poziciju neformalnih vođa u zajednici (naročito katoličkoj (hrvatskoj povratničkoj) i pravoslavnoj). Hrvatska, katolička, populacija iz ruralnih područja ratom zahvaćene istočne Hrvatske oduvijek je bila vrlo vezana uz svoje vjerske vođe, naročito u vrijeme progonstva i sada u procesu povratka. U većini se slučajeva može reći da je katolički svećenik onaj koji predvodi povratak, koji oko sebe okuplja povratnike, koji ima osjećaj odgovornosti za njih i ima vrlo važnu ulogu u svim aspektima života povratničke zajednice. To istovremeno uzrokuje i zatvorenost zajednice, bar u ranom razdoblju povratka. Stoga je Projekt vrlo ozbiljno shvatio očiglednu i potencijalnu ulogu vjerskih zajednica u procesu izgradnje mira i pokušao u svoju strategiju rada u lokalnim zajednicama integrirati odnose, suradnju i rad s vjerskim zajednicama.

Pri ulasku u zajednicu mirovni je tim kontaktirao lokalne vjerske vođe i laike i iz toga proizlazi niz aktivnosti: Ekumenska molitva za mir (Tenja); seminar za evangelizaciju, Tenja; suradnja s pastorom Adventističke crkve u programu za mlade (Beli Manastir); međuvjerske tribine o pitanjima izgradnje mira u Okučanima s lokalnim svećenicima iz katoličke, pravoslavne i adventističke crkve; suradnja s katoličkim svećenikom u Berku pri provođenju programa slušanja te aktivnostima proizašlim iz programa slušanja (radionice mirovnog odgoja za djecu, rad sa ženama i sa skupinom vjernica); suradnja s katoličkim svećenikom i pravoslavnim učiteljem u Tenju na programu solidarne pomoći siromašnim obiteljima; kontakti s katoličkim biskupima radi informiranja o mirovnom procesu; suradnja s katoličkim svećenikom na pripremi nastupa inter - religijskog zborna Pontanima u

Vukovaru (održan kao pjevana misa kojoj je prisustvovalo oko 600 vjernica i vjernika u svibnju 2001.); objavljivanje dva velika članka u pastoralnom listu biskupije o mirovnom radu te intervju u nacionalnom katoličkom tjedniku; aktivno sudjelovanje na okruglim stolovima i konferenciji "Oprost i pomirenje - izazov crkvi i društvu" u organizaciji CroPaxa.

MT-ovi u suradnji s drugim projektima CZM ulažu napore da se u što više lokalnih zajednica oforme skupine vjernika za međuvjernički dijalog i suradnju na aktivnostima izgradnje zajednice. Tako su nastale manje vjerničke skupine u Tenji, Dalju, Berku, Mikluševcima i Belom Manastiru. U nekim su mjestima skupine mješovite, a u nekima okupljaju samo katolike. Radi se ili o još uvijek prisutnoj zatvorenosti i isključivosti ili o nezainteresiranosti vjernika neke od konfesija.

Razvoj civilnog društva

Sve su navedene aktivnosti dio procesa osnaživanja civilnog društva, ali je važno istaknuti još dva aspekta: podrška razvoju novih građanskih inicijativa i poticanje građana za izlazak na izbore i za nadgledanje izbora.

Obukom iz participatornog planiranja i vođenja organizacije (bazični i trenerski seminar) otpočeo je proces osnaživanja za osnivanje lokalnih inicijativa. Tako je tijekom rada MT-ova i uz njihovu podršku nastalo i sada djeluje nekoliko lokalnih udruženja, neki od njih već vrlo uspješno.

Također, MT-ovi su bili vrlo aktivni i uspješni, naročito na nekim lokacijama kao u Belom Manastiru, u kampanjama za izlazak na izbore (lokalne i parlamentarne) i uključivane građana u nadgledanje izbora.

Subregionalna razmjena i suradnja

Subregionalna je suradnja planirana na razini razmjene iskustava, znanja i resursa i subregionalnoj suradnji na povratku. Ostvarena je suradnja s Pax Christi iz Banja Luke i Zenice, sa "Zdravo da se" iz Banja Luke te s "Parteners for Democratic Change" iz Budimpešte. Projektu se priključio Christoph Veith kroz program tehničke podrške NVO-ima od strane njemačke organizacije "Dienste in Übersee". Njegov je posao pomoći nam u razvoju subregionalne suradnje.

Evaluacija

Od početka provedbe evaluacija je provedena na razini cjelokupnog projekta, tj. svih timova zajedno. Na početku 2000. pristupilo se mjesečnim evaluacijama svakog tima pojedinačno u odnosu na strategijske i akcijske planove. U zadnjem je polugodištu projekta provedena sveobuhvatna, višeslojna izvanjska evaluacija. Istraživački je dio uključivao vrednovanje programa za trening; istraživanje utjecaja mirovne edukacije na grupu djece iz zajednice; istraživanje učinaka programa slušanja na mirovne radnike i na integracijske procese u zajednici. Detaljnije o nalazima evaluacije u posebnoj cjelini.

Planiranje i razvoj druge faze projekta

Nakon izvršene evaluacije, Projektu je bilo potrebno duže razdoblje da rezultate vrednuje, internalizira i uključi preporuke u naučene lekcije. Čitav je projektni tim u taj je proces uložio dosta napora. Radilo se i na unutrašnjim napetostima i sukobima.

Istovremeno se otvorio vrlo kreativan proces zajedničkog strateškog, a kasnije i akcijskog, planiranja druge faze projekta. Usvojena je strategija da MT-ovi trebaju ostati u zajednicama kroz slijedeći trogodišnji period: njihov rad mora biti usredotočen na stvaranje uvjeta održivosti onih segmenata života zajednice ključnih za izgradnju trajnog mira. To su: obrazovanje, organiziranje i motiviranje volontera za rad u zajednici; stvaranje Građanskih odbora za dijalog i posredovanje; stvaranje mreže obučanih i osnaženih ženskih inicijativa te uspostavljanje suradnje između civilnih inicijativa i građana i lokalne uprave.

Kao i cijeli proces evaluacije i planiranja, tako je i pisanje projektnog prijedloga provedeno participatorno, uz sudjelovanje članova MT-ova. Projekt je postao "NAŠ". To se je najbolje vidjelo u fazi kada je, radi nedostatka financija, projekt mjesecima provoden na volonterskoj osnovi. U svim su se lokacijama, osim Dalja, aktivnosti održavale na volonterskoj osnovi gotovo ne smanjujući intenzitet rada. Također, postalo je vidljivo koliko se mještana volontera bilo spremno uključiti, tj. u koliko mjesta je održivost procesa već osigurana.

Budući mirovnjaci na okupu - sigurno vođeni veterankom.

Međuvjersnička suradnja u izgradnji mira

Voditeljica projekta:	Snježana Kovačević 1999.-2001., Vesna Liermann 2000.
Asistentica:	Silvija Jurišić 1999., Jasmina Grubačević 2000.
Savjetnica:	Lidija Obad

Cilj je projekta osnaživanje vjerskih zajednica, svećenika i laika za aktivno sudjelovanje u aktivnostima izgradnje mira, promicanje međuvjersničkog dijaloga, tolerancije i demokratskog pluralizma, te poticanje istih da istraže načine na koje vjera može služiti kao sredstvo pomirenja. Korisnici su projekta vjernici iz različitih vjerskih denominacija - katolici, pravoslavci i pripadnici različitih protestantskih crkava koji su već pokazali otvorenost i voditeljski potencijal na područjima mira i pravde u svojim zajednicama.

U 2000. godini poseban je naglasak stavljen na osnaživanje žena vjernica iz različitih vjerskih denominacija za mirovni rad u svojim lokalnim sredinama.

Cilj se realizira putem seminara, ekumenskih i interreligijskih molitvi, tribina, okruglih stolova i sastanaka s bivšim ili budućim sudionicima aktivnosti.

Seminari o rješavanju sukoba održani su za malu zajednicu župljana iz Batine koji su izabrani u Crkveni odbor odgovoran za rješavanje problema u zajednici. Zahtjev za održavanjem seminara došao je od strane batinskog župnika koji je želio pridonijeti rješavanju sukoba između dvije grupe župljana: onih koji su ostali u svojim domovima, unatoč činjenici da je Baranja bila okupirana od strane Srba, i prognanika koji se vraćaju svojim kućama nakon sedam godina. Za ovu su grupu održana tri seminara u kojima im se pokušalo pomoći da riješe svoje probleme tako što ih se poučavalo vještinama potrebnim za rješavanje sukoba.

Seminar sa grupom župljana iz Batine -
Međuvjersnička suradnja u izgradnji mira.

U okviru "Dana kulture mira" 1999. godine projekt je svoj doprinos dao koncertom duhovne glazbe i poezije pod nazivom "On je naš mir". Održana je ekumenska molitva za mir, te dramska predstava "Pokidani okovi".

Ekumenske su molitve organizirane na nekoliko mjesta tijekom godine (Osijek, B. Manastir, Tenja i Vukovar), a cilj im je bio uključiti svećenike i predstavnike različitih crkava u proces pomirenja kroz zajedničku molitvu. U ožujku se održavaju molitve povodom *Svjetskog dana molitve žena* u kojoj su sudjelovale žene različitih denominacija. Ova je molitva, zajedno s *Molitvom za mir u duhu Asiza* (održana u listopadu), postala tradicionalna projektna aktivnost. U lipnju 1999. po prvi je put održana molitva povodom *Svjetskog dana molitve za djecu u potrebi*.

Tribine su važna i potrebna aktivnost budući se tim putem može raspravljati o problemima prisutnim u društvu i vjerskim zajednicama ispred šire publike i to iz različitih perspektiva. Tako je 1999. organizirana tribina pod nazivom "Odgoj za vjersku toleranciju" na kojoj je predstavljen kako povijesni prikaz vezan uz temu, tako i opis sadašnje situacije vjerske tolerancije svijeta (Bosna, Kosovo, Čečenija). Druga tribina održana iste godine bavila se temom "Nasilja u obitelji", okupivši grupu stručnjaka s iskustvom rada na našem području. U proljeće 2001., u suradnji s Franjevačkim institutom za kulturu mira iz Splita organizirana je promocija zbornika radova ekološke etike "Odgovornost za život" i knjige "Kad Papa traži oprost" Luigia Accattolia.

Također, organizirano je gostovanje inter-religijskog zbora Pontanima iz Sarajeva. Njihovim je koncertom u Kapucinskoj crkvi Centar za mir obilježio početak Desetljeća kulture nenasilja za djecu svijeta proglašenu od Ujedinjenih naroda.

U suradnji s mirovnim timovima Centra za mir kontaktirani su predstavnici lokalnih vjerskih zajednica (s ciljem formiranja i kontinuiranog rada s manjim ekumenskim grupama žena) koji su pomogli u informiranju i animaciji unutar svoje zajednice. Odaziv i potreba ukazala se u Batini, Belom Manastiru, Berku, Dalju, Mikluševcima, Tenji i Vukovaru. Tako je u siječnju 2000. počeo rad sa ženama iz različitih vjerskih zajednica. Tijekom godine osnovane su grupe u navedenim mjestima, te održane različite edukacije i kreativne radionice za članice grupa. Rad je rezultirao brojkom od 87 vjernica i to iz: katoličke, pravoslavne, adventističke, grkokatoličke, evanđeoske i reformirane crkve.

U mjestima gdje postoje ekumenske grupe žena održane su radionice s temom Vjera kao izvor nadahnuća te ukupno 23 kreativne radionice: bojanje svile, kukičanje uskrasnih pisanica i košarica, slikanje na staklu, slikanje uljanim bojama na platnu, izrada božićnih čestitki kao i drugih dekorativnih ukrasa. Organizirano je nekoliko prodajnih izložbi ručnih radova s ciljem sakupljanja novca za obitelji slabijeg materijalnog stanja, te pružanje potpore obiteljima koje su doselile iz Vojvodine i Bosne i Hercegovine.

Grupa od 16 sudionika iz 6 ratom zahvaćenih lokalnih zajednica, a iz različitih vjerskih zajednica, uključena je u osnovni trening za aktivno nenasilje. Cilj je ovog treninga osnažiti njihove sposobnosti vođenja i djelovanja u procesu izgradnje zajednice. Već tijekom obuke (koja je trajala 6 mjeseci) većina je sudionika pokrenula različite aktivnosti u svom mjestu ili vjerskoj zajednici. Također, ostvarilo se zajedništvo i potakla međusobna suradnja i solidarnost.

Žene sudionice projekta kreirale su i izdale tri biltena koja su namijenjena kako članicama postojećih grupa, tako i širem krugu ljudi. Bilten se zove "Koraci mira", a naklada mu je tri stotine primjeraka.

Članice projekta su sudjelovale u planiranju i oblikovanju sub-regionalnog projekta suradnje crkava iz Hrvatske, BiH, Jugoslavije i Albanije na obrazovanju za nenasilje.

Članice humanitarne grupe iz Tenje.

Zajednička klupa

Voditeljica projekta: Dušanka Ilić
 Asistentice: Gordana Kovač, Željka Radoš
 Sonja Stanić, Zlatica Mehičić (privremeno),

Cilj je projekta motivirati i osnažiti pojedince i civilne inicijative za zajednički život unatoč razlikama. Projekt se provodi u području Baranje kroz radionice, susrete, zajedničke akcije i organizirane edukacijske posjete i razmjene s inozemstvom.

Projektni tim provodi prosječno između 130-150 dana u godini u različitim lokalnim zajednicama pružajući podršku pojedincima, manjim građanskim inicijativama ili NVO-ima putem savjetovanja, intervjuiranja, povezivanja s donatorima, uključivanja u različite obrazovne programe i mirovnog posredovanja.

Održano je ukupno 87 radionica s različitim temama u svrhu rada na pomirenju, promociji i promoviranju kulture mira i nenasilja te osnaživanje građanskih inicijativa. Sudionici radionica trebali su zadovoljiti kriterij pripadanja različitim nacijama, vjerama, spola, dobi, podrijetla, ratnog iskustva (povratnici i oni koji su ostali na privremeno okupiranim područjima za vrijeme rata) itd.

U suradnji s Evanđeoskim teološkim fakultetom u Osijeku i Kvekerima iz Pennsylvanije u okviru projekta organiziran je trening iz programa Alternative nasilju kroz koji su neki sudionici ostvarili status trenera.

Predavanja o malom poduzetništvu imala su za cilj pružanje savjeta i pomoći velikom broju nezaposlenih na baranjskom području kako bi pokrenuli vlastito malo poduzeće. Projekt pokušava pomoći ljudima da dođu do početnog kapitala po povoljnim uvjetima kako bi mogli osnovati vlastito malo poduzeće i osigurati sebi i svojim obiteljima egzistencijalni minimum. U sklopu tih aktivnosti organiziran je edukacijski posjet Nizozemskoj - osposobljavanje skupine nezaposlenih za privatno poduzetništvo.

Jedna od važnih aktivnosti projekta je pomoć u formiranju građanskih inicijativa i podrška novonastalim NVO-ima. Projekt prati niz inicijativa u Bilju, Dardi, Popovcu, Belom Manastiru, Jagodnjaku, Vardarcu i Kneževu. Pokrenute su tri nove građanske inicijative u Dardi, Batini i Topolju. Tri mirovne grupe koje zovemo "bebama projekta" već imaju određeni organizacijski oblik i gotovo samostalno provode svoje aktivnosti u Belom Manastiru, Bilju i Popovcu. Mirovna grupa "Oaza" iz Belog Manastira postoji i radi kao samostalna registrirana nevladina organizacija. Najznačajniju aktivnost pokrenula je grupa u Dardi. Riječ je o revitalizaciji srednjovjekovnog dvorca i parka, s ciljem osnivanja Zajednice za pomirenje "Zajednička klupa". Provedena je medijacija između dvije Romske udruge. Projekt je redovno posredstvom OSCE-a u kontaktu s drugim NVO-ima aktivnim u Baranji.

U okviru projekta organiziran je vrlo uspješan program liječenja povreda nastalih u ratnom sukobu, a provodi se u sklopu posjeta Coventry katedrale u Engleskoj u suradnji s

pastorom Cliveom R. Fowleom i Zajednicom za pomirenje "Footprints". Sudionici tih radionica bili su svećenici, vjernici različitih vjerskih pripadnosti i ateisti.

Primjeri samo-organiziranja građana koji su viđeni u Engleskoj i Nizozemskoj bili su dobar poticaj za promjenu stava: "Mi smo suviše mali, ne možemo ništa učiniti.", te poticaj da se građani počnu sami organizirati.

Voditeljica projekta zajednička klupa na primanju kod gradonačelnice Stratford-Upon-Avon; Razmjena iskustava uz srdačnu dobrodošlicu.

U proljeće 2001., nakon višegodišnje suradnje na tom projektu provedena je evaluacija. Uočeno je da su okolnosti promijenjene te da bi program trebalo preoblikovati. S tim ciljem organizira se savjetodavna grupa koja će zajedno proći cijeli program i dati svoje prijedloge. Očekuje se kako će bolji odabir sudionika programa, njihova intenzivnija priprema kao i dugotrajnija podrška procesu oporavka i razvoja dati bolje rezultate. Nakon provedene evaluacije održana je svečanost promocija Križa od čavala - simbola Zajednice za pomirenje Coventry katedrale. "Zajednička klupa" je, naime, radi svog dugogodišnjeg rada na pomirenju dobila taj simbol u znak priznanja i ujedno priskrbila Centru za mir mjesto među zajednicama koje diljem svijeta rade na pomirenju.

Žene ženama

Kordinatorica projekta.: Jelena Maras
 Suradnice: Ranka Jindra, Amalija Krstanović, Slavica Vincenc,
 Elvira Lončar, Zlatica Mehičić, Dunja Jindra, Enisa Kifer,
 Donata Strbat, Mirjana Herceg.

Ženska grupa, osnovana 1996. godine, djeluje kao sastavni dio Centra za mir, uz punu podršku i suradnju muških članova. Radi boljeg prepoznavanja, 2000. godine ženska grupa postaje ženska grupa "Femina". Cilj projekta je pružiti pomoć i podršku ženama žrtvama nasilja u obitelji putem edukativnih radionica, grupa podrške, radom na izlječenju i pravnom pomoći.

Također je važno podizati javnu svijest o problemu nasilja nad ženama kao najekstremnijem obliku diskriminacije žena i kršenja ženskih ljudskih prava.

Snažan poticaj za intenzivniji rad sa ženama plod je iznimno teškog položaja žene u našem društvu. Osobito je značajno raditi sa ženama iz manjih sredina gdje je svijest žene o njezinoj ulozi u izgradnji i razvoju cjelokupne zajednice niža nego u većim i razvijenijim sredinama. Tako je u Osijeku, jednom od većih gradskih centara u Hrvatskoj i sjedištu Županije, tijekom ratnih razaranja došlo do velikih promjena u strukturi stanovništva. Ratna zbivanja ostavila su velike tragove izražene kroz fizičke i psihičke poremećaje, te osjećaj izgubljenosti i potrebe za ponovnim ponalaženjem svoga mjesta u promijenjenim društvenim okolnostima i obitelji.

Svi naši programi do sada su uglavnom bili usmjereni na kriznu populaciju: žene prognanice i izbjeglice. Nakon sve češćeg obraćanja žena, stanovnica Osijeka i regije, odlučile smo pokrenuti projekt otvoren za sve zainteresirane žene, neovisno o njihovom statusu, godinama, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti. Taj projekt pokriva problem nasilja nad ženama i područje ženskog zdravlja.

Projekt se provodi na području Osijeka, Istočne i Zapadne Slavonije i Baranje. Prestankom ratnih zbivanja očekivalo se smanjenje nasilja u društvu, nažalost događa se suprotno. Nasilje je u porastu u obiteljima, javnim mjestima, međuljudskim odnosima, medijima. Prema podacima "Ženske infoteke" 30% ženske populacije trpi obiteljsko nasilje. Smatramo da je ovakav porast nasilja u obitelji jednim dijelom uzrokovan PTSP kod muškaraca koji su sudjelovali u ratnim operacijama, siromaštvom i gubitkom osnovnih vrijednosti u društvu. U našoj zajednici ovaj problem je još uvijek tabu tema i smatramo da društvo ne pokazuje dovoljno pažnje i ne pruža potrebnu pomoć i zaštitu ovim ženama. Tako su one prepuštene same sebi i teško se nose s ovim teškim problemom. Projekt "Žene Ženama" realiziran je kroz slijedeće aktivnosti:

- Radionice - obrazovne i kreativne
- "Ženska linija " - savjetovanje putem telefona
- Grupa podrške
- Promotivne aktivnosti

Tijekom realizacije projekta održano je 18 radionica za žene sa slijedećim temama: Komunikacijske vještine, Alternative nasilju, Ozdravljenje promjenom stava, Javno zagovaranje, Gubitak i žalovanje, Razrješavanje sukoba itd. Edukacijske radionice organizirane su kao poludnevne, jednodnevne ili dvodnevne, prema potrebama i mogućnostima sudionica.

Odaziv žena na radionice potvrđuje da su žene ušle u proces gdje kroz učenje i razmjenu iskustava, te bolje razumijevanje problema, osnažene zalažu za promjene. U kreativnim radionicama žene su slikale na svili staklu. Oslobađajući kreativne potencijale žene se opuštaju i bolje se osjećaju.

Radeći sa ženama spoznale smo potrebu otvaranja "Ženske linije" kao mogućnost savjetovanja i podrške putem telefona. Razlozi zato su: nasilje u obitelji, stres i trauma u postratnom periodu, nezaposlenost, problemi u braku, odgoju djece, otuđenost i usamljenost žene. Akciju pokretanja Ženske linije popratile smo promotivnim materijalom-šampale smo 2000 letaka, promocijom na radio-postaji, te besplatnim oglasom u lokalnom dnevnom listu.

Za sve naše korisnice osigurana je besplatna pravna pomoć u Uredu za ljudska prava-savjetovaliste za žene. Najviše žena zatražile su pomoć u slučajevima obiteljskog nasilja, fizičkog i psihološkog zlostavljanja, prijetnje smrću, alkoholizma u obitelji i razvoda braka. Pored navedenih aktivnosti na projektu "Žene ženama", ne manje važan segment je Grupa podrške. U grupi se okupljaju žene kojima je potrebna podrška i koje su spremne raditi na sebi. Cilj ove grupe je stvoriti atmosferu povjerenja koja može dovesti do jačanja samopouzdanja i samopoštovanja. Osnaživanje u grupi motivira žene na pomak od osjećaja bespomoćnosti ka preuzimanju odgovornosti za život.

Projektom je obuhvaćeno oko 330 žena, zaposlenih, nezaposlenih, prognanica, izbjeglica, što bitno utiče na njihov status u društvu. Korisnice su različitih godina (20-60), obrazovanja (od osnovne škole do akademskog obrazovanja), nacionalne i vjerske pripadnosti, što ne predstavlja prepreku za dobru suradnju i opuštenu atmosferu za vrijeme radionica.

Tijekom rada na projektu, ukazala se potreba za suradnjom s vlastima na lokalnoj i državnoj razini. U Poglavarstvu grada Osijeka i Povjerenstvu za jednakost spolova VRH, zagovarana je moralna i financijska podrška za aktivnosti na prevenciji i smanjenju nasilja nad ženama i promociji i zaštiti ženskih ljudskih prava. Ostvarena je suradnja s lokalnim medijima.

Vanjsku evaluaciju provela je Maja Mamula, prof. psihologije, članica Centra za žene žrtve rata, Zagreb. Evaluatorica je zaključila, da su sve članice tima i volonterke visoko motivirane, aktivno su sudjelovale i funkcionirale kao dobar tim.

"Izgradnja mira kroz rad sa ženama"

Radna grupa: Jelena Maras, Ranka Jindra, Mirjana Heceg, Radmila Sučević, Amalija Krstanović, Ksenija Magda, Maja Mihić.

Izgradnja mira kroz rad s ženama, osnaživanje i psihosocijalni razvoj žena, dugoročno je ulaganje lokalnih organizacija civilnog društva u transformaciji ratom razorenog društva u Istočnoj Hrvatskoj. Izgradnja održivog mira, zajednička sigurnost i demokracija zasniva se na sudjelovanju žena, pluralizmu, ljudskim i manjinskim pravima, socijalnoj pravdi i razvitku. Okupiti žene iz lokalne zajednice, različite etničke, kulturne i vjerske pripadnosti, te različite dobi i obrazovanja, koje su spremne raditi zajedno, zagovarajući pozitivne društvene promjene.

Projekt sadrži 12 jednodnevnih radionica koje se održavaju jednom mjesečno na različitim lokacijama, kreirane po dogovoru sa ženama. Tako je većina radionica održana u Osijeku, dvije u Vukovaru, dvije u Okučanima i jedna radionica u Tuzli.

Grupe podrške organizirane su u suradnji s Mirovnim timovima u mjestima gdje timovi djeluju: Tenja, Okučani, Beli Manastir, Dalj i Vukovar.

Članice ženske grupe "Femina" okupljene oko radionice o ženskim pravima.

Druge aktivnosti

- Organizacija i obilježavanje 8. ožujka, Međunarodnog dana žena
- Sudjelovanje u Ženskoj koaliciji za praćenje i utjecanje na izbore
- Kreiranje programa za Dane kulture mira, te sudjelovanje u realizaciji
- Provođenje ankete u Osijeku
- Edukacija novih članica

Sve korisnice projekta, uglavnom su žene (prognanice, izbjeglice, povratnice) iz ratom pogođenih područja Istočne i Zapadne Slavonije, Baranje i Tuzle-BIH. Izuzetno je vrijedna suradnja sa ženama iz Tuzle zbog razmjene iskustva u izgradnji mira, povjerenja, povratka i zajedničkog života u multietničkoj zajednici.

Na radionicama su obrađene različite teme, primjerice Feminizam/ Feminizmi, Ženska ljudska prava, Žena u Bibliji, Kreativno rješavanje sukoba, Dimenzije pojma o sebi, Gubitak, žalovanje i opraštanje, Ozdravljenje promjenom stavova.

Neke od aktivnosti su bile medijski popraćene.

Teško je mjeriti pomak promjene stavova, ali nakon osnaživanja, ohrabriranja i podrške može se zaključiti kako su žene spremne dati svoj doprinos u procesu društvenih promjena.

Neke od tih žena aktivno su sudjelovale u edukaciji i motivaciji stanovništva da izađe na parlamentarne i predsjedničke izbore. Druge su svoju ulogu prepoznale u promatranju izbora, kako bi izbori bili slobodni i poštenji. U RH su se dogodile političke promjene, a očekujemo i društvene promjene i atmosferu u kojoj ćemo moći raditi na uklanjanju negativnih emocija, apatije, nesigurnosti i posvetiti se izgradnji mira i civilnog društva temeljenog na kulturi nenasilja i tolerancije.

S ciljem boljeg planiranja dugoročne strategije rada, provedena je anketa koja je obuhvatila 120 mladih žena u Osijeku u dobi između 20-30 godina. Svrha je ankete bila saznati kakvi su stavovi o rodno - spolnim odnosima, nasilju nad ženama te koliko Osječanke znaju o ženskoj sceni u Hrvatskoj. Također, dobivene su informacije o zanimanju koje ispitanice pokazuju za rad u ženskoj grupi. Neke su se ispitanice pridružile radu ženske grupe te sudjelovale u strateškom planiranju. U tijeku je rad na osnaživanju povjerenja i zajedništva u proširenoj grupi aktivistica.

U planu je rad sa ženama žrtvama nasilja, pri čemu se očekuje pomoć kroz edukaciju od Centra za ženske studije i Centra za žene žrtve nasilja.

Ženska radionica.

Ljetovanje u Živogošću - psihosocijalna potpora mladima

Voditeljica projekta: Spasenija Moro
 Projektni tim: Amalija Krstanović, Elvira Lončar, Tatjana Ivanović,
 Brankica Kovačević (Osijek), Petar Končar (Pakrac) i
 Martin Kovačević (Bilje),

Tijekom 1999./2000./2001. projekt se realizirao kroz aktivnosti psiho-socijalne pomoći djeci (mirovni odgoj, kreativne radionice, ljetovanje u Živogošću) s ciljem pružanja potpore stanovnicima u procesu povratka, ostanka i pomirenja, građani su dobrosusjedski odnosi i razvijana solidarnost u zajednici. Aktivnosti su se provodile volonterskim radom a materijalne troškove sponzorirala je, kao i ranijih godina, njemačka građanska udruga Komitee fur Grundrechte und Demokratie e.V.

Već po šesti put organizirano je ljetovanje za djecu u Živogošću, pod nazivom - Odmor od rata. Ljetovanje je organizirano za djecu iz zapadne i istočne Slavonije i Baranje (RH), a 2000 i 2001 godine i djecu iz Sombora (SRJ) i iz Bosanske Posavine. Odabir djece uslijedio je prema kriterijima slabijeg socijalnog statusa, u dobi između 10 i 14 godina, iz različitih populacijskih skupina nastalih nakon rata.

Osnovna je ideja pomoć osiromašenoj i traumatiziranoj djeci omogućujući im, za njih tako važan, odmak od rata, ratnog okruženja i ratnih strahota. U ovih je šest godina u ljetovanje bilo uključeno oko 1120 djece. Na svakih je petnaestero djece bio jedan voditelj, a potporu voditeljima u radu s djecom pružao je svake godine tim educiranih stručnjaka i humanista iz Njemačke. Ljetovanje se organizira u Živogošću na Makarskoj rivijeri i svake godine su u program ljetovanja uvršteni izleti brodom u Makarsku i na otok Hvar. Organizacija ljetovanja sadrži odgojne elemente koji su tako važni za izgradnju mira i doprinos procesu pomirenja. Priprema djece za ljetovanje u Živogošću realizirana je kroz radionice - susrete s djecom, roditeljima i voditeljicama djece na ljetovanju.

Ljetovanje je kao aktivnost bilo uključeno u projekte "Edukacija za mir" i Povratak i obnova povjerenja - Pakrac. U posljednje dvije godine u provođenje ljetovanja uključili su se i mirovni timovi okupljajući, pripremajući i prateći djecu iz zajednica u kojima su radili (Dalj, Tenje, Beli Manastir i Baranja te Kolibe, Zborište i Novo Selo).

Organizacija i realizacija ljetovanja u zadnje dvije godine ispunila je sva očekivanja i planove. Bilo je više novih iskoraka u odnosu na prijašnja ljetovanja. Ostvarena je suradnja projekata s mirovnim timovima iz programa Izgradnja mira i zajednice (i time doprinijela izgradnji povjerenja u lokalnim zajednicama). Također, ostvarena je suradnja i s Udruženjem "Ravangrad" iz Sombora te su zajedno ljevala djeca iz Hrvatske, SRJ i BiH. Nadalje, voditeljice su bile uglavnom mirovne aktivistice što je uveliko pomoglo i u komunikaciji između voditeljica i unutar grupe djece.

Evalvacija ljetovanja potvrdila je potrebu za nastavljanjem ove aktivnosti budući da se kroz nju omogućuje pristup djeci izvan školskog okruženja i radi na problemima kojima se inače ne pridaje dovoljno pažnje (različiti strahovi, emocionalni problemi, društvena neprilagodljivost, itd.). Ljetovanje je pomoglo ublažavati i rješavati neke poteškoće djece i dalo je smjernice o tome kako raditi na rješavanju tih problema u budućnosti. Također, ljetovanje predstavlja mali korak u izgradnji dobrosusjedskih odnosa između građana RH i SRJ i BiH, te pokazuje dobar primjer prekogranične suradnje.

Rad s djecom po povratku s ljetovanja se uglavnom nastavlja. Obavljaju ga voditeljice grupa djece. U Pakracu je, npr. tijekom 1999/2000 održan drugi i treći ciklus radionica "Mirovni odgoj", u Tenji, Okučanima i Belom Manastiru su se provodile radionice komunikacije i kreativne radionice.

Radionice su za cilj imale edukaciju učenika u vještinama nenasilne komunikacije, medijacije i iskazivanju vlastitog stava i mišljenja. Razvijanje ovih vještina uključilo je i kreativan rad na emocijama i sustavu vrijednosti. Tu su važno mjesto zauzimali pojmovi samopoštovanja, poštovanja, uvažavanja, solidarnosti i odgovornosti. Učili su kroz igru slušati i razumjeti druge.

Nakon kupanja i igre na plaži slijedi zajednički ručak.

Kroz igru su osvijestili potporu koju daje grupa u koju imamo povjerenje, na čemu se potom temelji prijateljstvo. U jednoj grupi su sva djeca učila u školi njemački kao strani jezik, te smo zbog toga u radionice uključili i čitanje kratkih pripovijetki i pjesama o prijateljstvu na njemačkom jeziku, uz pojašnjenja na hrvatskom. Odgojem za mir i ciljanim sadržajima u

Druženje ne prestaje s ljetovanjem! Pakrac, 2000.

radionicama daje se poticaj u razvijanju osobne odgovornosti, solidarnosti i tolerancije koji su neophodni za zajednički život i izgradnju civilnog društva.

Nakon realiziranih radionica u Pakracu grupa je priredila izložbu radova sa ovogodišnjih radionica i slika, fotografija s ljetovanja u Živogošću iz 1999. godine. Radionice s mirovnim temama služile su kao osnova za dječje prezentacije u okviru "Dana Kulture Mira" u Pakracu, a u lipnju 2000. projekt je u cijelosti predstavljen u ciklusu Mirovni klub u okviru Građanskih tribina Centra za mir.

Po povratku s ljetovanja 2001. godine djeca su nastavila održavati međusobno kontakte - naročito one prekogranične - u BiH i Vojvodinu. Iskazuju veliko zadovoljstvo što su imali prilike sresti i upoznati djecu iz drugih država, nešto drukčijeg jezika i kulture.

Posredno, preko roditelja, postiže se važan učinak ovog projekta i na cijelu zajednicu. Roditelji se također susreću, preispituju svoje stavove, ruše neke svoje predrasude i ljutnje i otvaraju svojoj djeci prostor susreta s djecom drugog etničkog podrijetla, iz zajednica i država s kojima su do nedavno bili u ratnom sukobu.

Izjave djece i roditelja nakon ljetovanja u Živogošću

Drago mi je što i moja kćer Jelena sudjeluje u ovom prijateljskom druženju mladih. Nadam se da će njihovo druženje biti poticaj i odraslima da ulože napore za sprječavanje nasilja i postizanje toliko potrebnog mira među ljudima.

mama Nada

Svidjelo mi se sve, a posebno proslava mog jedanaestog rođendana. Nikada nisam imala više prijatelja na proslavi rođendana.

Anamarija

Sretan sam zbog ljetovanja u Živogošću. Svidjelo mi se što sam upoznao mnogo prijatelja iz Hrvatske, Bosne i Jugoslavije, pa smo se zajedno družili i zabavljali.

Oliver

Lijepo je znati da u svijetu ima ljudi koji su spremni pomoći drugima u nevolji. Tako i ove radionice znak su zbližavanja naše djece poslije svih ružnih zbivanja u proteklo vrijeme. Zato trebate nastaviti sa svojim radom.

mama Vesna

PROGRAM PROMOCIJE I ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA

Pravna pomoć i savjetovališta

Voditeljica projekta: Veselinka Kastratović

Pravnici:

Ured Osijek: Petar Pavlović, Renata Grozdanić

Ured Beli Manastir: Milenko Stanić

Ured Dalj: Gordana Ninković

Ured Tenja: Mirjana Herceg

Ured Vinkovci: Ljiljana Božić Krstanović

Asistenti na projektu: Damir Lajoš, Božena Radoš, Zorica Uglješić

Odvjetnica: Biserka Milošević

Tijekom 1999./2000./2001.g. Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek pružao je pravnu pomoć kroz savjetovališta i radio na direktnoj zaštiti ljudskih prava putem svojih pet ureda za ljudska prava u: Osijeku, Belom Manastiru, Dalju, Tenji i Vinkovcima. Osječki ured Centra za mir radi sa strankama od 1993. godine, a uredi Beli Manastir, Dalj, i Tenja rade od početka 1998. godine (od završetka UNTAES mandata). Ured u Vinkovcima otvoren je početkom 2000. godine. Tijekom izvještajnog razdoblja redovito su održavani sastanci Radne grupe za ljudska prava i Kolegij svih pravnik i odvjetnice.

Od prosinca 1998. godine osim pravne pomoći strankama, koju pružaju pravni savjetnici u uredima, možemo strankama pružiti i besplatnu odvjetničku pomoć. Besplatnu odvjetničku pomoć dobivaju klijenti čiji slučajevi prođu kroz jedan od naših ureda za ljudska prava. Također, predmet mora biti vezan za kršenje ljudskih prava, stranka mora biti prognanik, povratnik, raseljena osoba ili izbjeglica, socijalni slučaj, te da si na drugi način ne može osigurati odvjetničku pomoć.

CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA OSIJEK
PROJEKT "PRAVNA POMOĆ I SAVJETOVALIŠTA"
STATISTIKA RADA SVIH UREDA ZA LJUDSKA PRAVA
PREGLED SLUČAJEVA ZA RAZDOBLJE
Od 1. siječnja 1999. god.11. prosinca 2001. godine

PRAVNA KATEGORIJA	NOVI	POVOLJENI	NEKVALIFIKIRANI	PRAVNI SAVJET	DOPRI	PUNOSKO
1. Izdavanje prava	226	318	1181	480	304	140
2. Izdavanje prava	398	804	111	978	108	200
3. Stanarska prava	315	816	251	1387	177	182
4. Radna prava	341	580	108	122	196	218
5. Migracijska prava	190	809	129	1071	287	176
6. Nezakonitosti	550	800	218	581	111	460
7. Obitelji	126	279	91	113	129	53
8. Povratnici	94	88	108	147	37	15
9. Zloupotreba prava	118	411	218	649	169	427
10. Prekršaji i kazneni djela	71	217	45	188	81	154
11. Izvještaji i izdavanja	13	18	11	54	41	7
12. Namir	507	810	487	1170	225	179
13. Žene, djeca i stariji	144	312	91	175	21	119
TOTAL	3521	6218	2648	3591	1488	2286

Ukupno broj slučajeva: 12176
Ukupno broj stranaka: 15209

U Osijeku, 4. siječnja 2001. godine

voditeljica Projekta: Veselinka Kastratović

Opći komentar

Početakom 2000. godine došlo je do promjene vlasti u Republici Hrvatskoj. Ta je promjena pobudila kod naših klijenata nadu da će lakše i brže ostvariti svoja prava. To se osjetilo po konstantno velikom broju stranaka tijekom cijele godine. Ne može se reći da je u nekom mjesecu bilo više, a u nekom mjesecu manje stranaka. No, iako se osjeća da stranke lakše dolaze u priliku razgovarati o nekom svom problemu kao i da se neki predmeti brže rješavaju, posljedice desetogodišnje loše primjene zakona, loše sudske prakse, velikog broja neriješenih predmeta, te nestručnog kadra ljudi koji rade na mjestima gdje se ostvaruju neka od prava još uvijek se osjećaju. Sudovi su zatrpani predmetima koji se ne rješavaju. Općinski sud u Vinkovcima uredno zaprima prijedloge za ponavljanje postupka u predmetima otkazanih stanarskih prava, no još uvijek se ne zakazuju ročišta. Organi uprave još uvijek od stranaka traže, i po nekoliko puta, dostavu velikog broja papira (kopija dokumenata). Unatoč odlukama Ustavnog suda Republike Hrvatske, i naših višestrukih upozorenja lokalnim institucijama, još uvijek se ne postupa po njima. Policijska uprava Osječko-baranjska Osijek, primjerice, unatoč Odluci Ustavnog suda RH da stranke može prijaviti svoje boravište bez dokazivanja o stanovanju i zaposlenju, i nadalje traži da stranka dokaže da ima gdje stanovati, da je zaposlena, te nakon što stranke te činjenice dokaže odobrava prijavu prebivališta.

Najčešća kršenja prava su iz područja prava na privatno vlasništvo, konvalidacije stečenih prava, stanarska prava te prava na obnovu.

Procjenjujemo da će rad pravnik na direktnoj zaštiti ljudskih prava biti potreban i u slijedećih, najmanje, dvije do tri godine. Naime, u Republici Hrvatskoj još uvijek nije ustrojena besplatna pravna pomoć, koja je ranije postojala, gdje su stranke, u točno određene dane u tjednu, mogle u organima uprave i sudovima dobiti savjete i gdje im se napisao podnesak. Danas, uz tešku ekonomsku situaciju, veliku nezaposlenost, nizak životni standard naših stranaka, stranke nisu u mogućnosti angažirati odvjetnika, a ostvarivanje nekoga od temeljnih prava iziskuje puno vremena, puno posjeta nadležnim organima i značajna financijska sredstva. Stranke se najviše žale na neljubaznost zaposlenika u institucijama u koje odlaze, na neprofesionalnost, te na različite informacije koje čuju. Svi uredi za ljudska prava zabilježili su veliki broj socijalnih slučajeva. Stranke se žale da u nekim organima, sudovima, ne mogu dobiti niti informaciju na koji način mogu biti oslobođeni sudskih i upravnih pristojbi. Rad sudova na području Republike Hrvatske vrlo je neujednačen, te se tako na nekim područjima priznaju registarskih obrasci Vladinog ureda za prognanike i izbjeglice kao dokaz za oslobođenje sudskih pristojbi, a na nekima se ne priznaju, već se traži povratnički karton, što osobe koje još uvijek žive u Podunavlju nemaju. Oni taj karton dobivaju tek onda kada se mogu vratiti u svoje kuće, a koje su ili zauzete, ili još uvijek nisu obnovljene.

Na žalost, radi pomanjkanja sredstava bili smo prisiljeni reducirati rad Područnog ureda Tenja.. No, kako bismo strankama pomogli, razmišljamo, dok ne osiguramo financijsku potporu za rad toga Ureda, raditi ambulantno tj. pravni savjetnik raditi sa strankama određenoga dana, u određeno vrijeme.

Statistika

Tijekom 1999., 2000. i u prvih šest mjeseci 2001. g., pet ureda za ljudska prava Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek zaprimila su ukupno 6528 stranaka s ukupno 9388 slučajeva. Broj slučajeva uvijek je veći od broja stranaka jer pojedine stranke dolaze s više pravnih problema. Od ukupnog broja slučajeva 2588 je bilo novih, odnosno onih koji su zabilježeni prvi put. Ponovljenih slučajeva bilo je 5155. Ponovljenim slučajevima nazivamo one koji su zabilježeni tijekom prethodnih godina, ali još uvijek nisu završeni. Posebnu vrstu čine neevidentirani slučajevi kojih je bilo 1645. Kod neevidentiranih slučajeva pravnici u uredima nisu otvorili novi predmet za stranku, već su stranci mogli pomoći savjetom ili informacijom. Pravnici su dali ukupno 6479 pravna savjeta, napisali su 1210 dopisa različitim institucijama i 1861 podneska sudovima i upravnim tijelima.

U strukturi stranaka zabilježeno je: 739 povratnika, 2692 raseljenih osoba, 255 izbjeglica, 230 stranaka, te 4901 domicilnih osoba. Za primijetiti je da je najveći broj stranaka u kategoriji domicilnih osoba pa je potrebno pojasniti o kojoj se kategoriji stanovništva radi. Domicilnim osobama podrazumijevamo stanovništvo koje je ostalo živjeti u Podunavlju i u razdoblju kada to područje nije bilo pod kontrolom hrvatske države, te slijedom toga nakon reintegracije imalo i sada ima slične probleme s ostvarivanjem prava kao povratnici, prognanici i raseljene osobe. Posebice je to vidljivo u ostvarivanju prava iz mirovinskog, imovinskog, radnog prava, konvalidacije, obnove, zdravstvenih i socijalnih prava.

Spolna struktura stranaka je bila slijedeća: 3999 žena i 4928 muškaraca. Svi uredi su zabilježili najviše stranaka u dobi od 41. do 60 godina starosti. Odmah iza te dobne skupine je skupina preko 60 godina starosti. Iz ovoga se daje zaključiti da pravnu pomoć koja se može dobiti kroz naše urede najviše koriste najranjivije skupine stanovnika, stari i nemoćni koji na drugi način ne bi ni mogli ostvariti svoja prava.

Odvjetnica koja zastupa stranke imala je samo u prvih 6 mjeseci 2001. godine 84 zastupanja na sudu. Prisustvovala je na 2 ovrhe, odradila ukupno 575 sati pravnih savjeta i konzultacija, napisala 16 različitih žalbi, 5 revizija, 2 ustavne tužbe, 3 zahtjeva za ovrhu i 1 tužbu. Također, povremeno je bila uključena u nadgledanje sudskih postupaka u procesima osumnjičenih za ratne zločine.

Na tjednim sastancima petkom pravnici su međusobno razmjenjivali informacije o načinima ostvarivanja pojedinih prava, o izmjenama zakona. Posebna se pozornost pridaje dopisima koji se šalju na institucije vlasti ili ništa. Tijekom godine redovno su praćene sve izmjene i dopune zakona objavljene u Narodnim novinama. Pravnici su konzultirali pravnu literaturu, sudsku praksu, iskustva kolega u drugim NVO koji rade na promociji i zaštiti ljudskih prava.

Osim rada na direktnoj zaštiti ljudskih prava pravnici su izradili tekstove o ostvarivanju prava iz trinaest grana prava, koji su u tisku, te će do kraja 2001. godine izaći knjižica formata A5, od 80 stranica. Ta će knjižica biti distribuirana svim uredima Centra, svim mirovnim timovima, kolegama u drugim NVO-ima.

Tijekom godine članovi Projekta su, zajedno sa ostalim kolegama sa programa "Promocija i zaštita ljudskih prava", te sa kolegama s drugih programa i projekata Centra, obilježili značajne datume (Međunarodni dan žena, Međunarodni dan borbe protiv fašizma i antisemitizma, Međunarodni dan pobjede nad fašizmom, Međunarodni dan ljudskih prava, Pedesetu godišnjicu donošenja Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, Četvrtu godišnjicu ulaska Republike Hrvatske u Vijeće Europe, Pedeseta godišnjica Visokog povjerenstva UN za izbjeglice, ...). Tijekom tih obilježavanja surađivali smo sa Agencijom lokalne demokracije Osijek, Gradskim poglavarstvom Osijek, UNHCR-om, OSCE-om, kolegama u drugim NVO-ima u Republici Hrvatskoj. Članovi Projekta sudjelovali su na brojnim seminarima, radionicama, okruglim stolovima.

O radu u uredima za ljudska prava, kao i o ostalim aktivnostima koje se rade tijekom godine, vode se detaljni narativni i statistički izvještaji.

Tijekom 2000. godine projekt "Pravna pomoć i savjetovališta" imao je dvije radionice za svoje članove i članove programa "Promocija i zaštita ljudskih prava". Druga radionica održana krajem 2000. godine bila je završna evaluacija rada Projekta i Programa tijekom 2000. godine. Na radionici je prikazano slijedeće: donatori, financijska sredstva i financijsko stanje na Projektu, ostale aktivnosti Projekta, adrese na koje je Projekt upućivao dopise, važne datume koje je Projekt obilježio. Na radionicama je napravljen foto zapis i o njima su napisani izvještaji.

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, kao članica Koalicije za promociju i zaštitu ljudskih prava, sudjelovao je svakoga mjeseca na sastancima Upravnog odbora Koalicije. Osim sastanaka Upravnog odbora, pravnici su međusobno razgovarali o aktualnim pravnim problemima, te se dogovarali o zajedničkim aktivnostima. Ovi sastanci su zamijenili sastanke Sub-grupe za ljudska prava, jer je većina NVO-a koja je sudjelovala na sastancima Sub-grupe sada članica Koalicije. Preuzeta je obveza koordiniranja i provođenja kampanje za izmjenu zakona o stanarskim pravima. Kampanja je još u tijeku.

Krajem 2000. i početkom 2001. godine intenzivirani su kontakti i suradnja s organizacijama koje se rade na povratku iz SRJ. Održano je nekoliko radnih sastanaka u SRJ, a delegacija predstavnika izbjeglica iz Beograda posjetila je Osijek. Kako prema planu o povratku 31. prosinca 2001. ističe rok za prijavu povratka, namjera je pomoći kampanju registracije za povratak, a ako se pokaže potrebnim i kampanju za produženjem roka. Produženje roka je posebno važno za osobe koje ne mogu ostvariti državljanstvo, što je preduvjet za sve ostale radnje.

"Ljudska prava ne mogu čekati!" detalj s izložbe u prostorijama GISKO-a povodom Dana ljudskih prava, prosinac 2000.

Izlaganje voditeljice projekta je poticajno & uznemirava duhove; Daruvar 2000.

Radionica s ciljem oporavka i razvoja tima Programa promocije i zaštite ljudskih prava je bila vrlo uspješna.

Promocija demokracije i civilnog društva

Voditelj projekta: Milan Ivanović
 Asistentice: Mirjana Herceg, Božena Radoš, Donata Strbat
 Suradnici na projektu: Biserka Milošević, Petar Pavlović, Veselinka Kastratović, Damir Lajoš, Tatjana Ivanović, Elvira Lončar, Iva Kaselj; Irena Mikulić, Predrag Grubiša, Senka Mitrović, Ranka Jindra, Sonja Stanić, Petar Gazibara, Daliborka Pavošević, Željka Radoš, Tatjana Dujčić, Antun Matić i Dragan Stojadinović.

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek jedan je od članova inicijativne grupe hrvatskih NVO-a za utemeljenje koalicije nevladinih udruga za slobodne izbore i nestranačku kampanju "GLAS '99". Ta je kampanja bila osnova i za aktivnosti organizirane 2000. godine.

U 1999. aktivnosti su projekta provođene na dvije razine i obuhvaćale su nestranačku predizbornu kampanju u okviru građanske koalicije za slobodne i poštene izbore "GLAS '99", te nadgledanje parlamentarnih izbora. Tijekom 2000. godine projekt je realiziran u više grupa aktivnosti, koje su uključivale sudjelovanje u javnim raspravama o izbornom zakonu, edukaciju građana za sudjelovanje na izborima, motiviranje građana za izlazak na izbore, praćenje i kritičko izvještavanje o predizbornim aktivnostima političkih stranaka i medija.

U razdoblju od rujna do prosinca 1999. projekt je organizirao 20 okruglih stolova (s predstavnicima političkih stranaka koji su govorili o izbornom zakonu), skupova (u suradnji s slavonskom koordinacijom kampanje "GLAS '99") i tribina na području istočne Slavonije. U pet navrata provođene su ankete o poznavanju procesa izbora i motivaciji za izbore među građanima Osijeka, Okučana, Belog Manastira, Tenje i Dalje.

U Osijeku su održavane građanske tribine strukturirane u četiri ciklusa - Intelektualni forum, Mirovni klub, Mirovni forum i Europski krug. Iscrpnije o ciklusu tribina u poglavlju o međusektorskoj razmjeni i suradnji. U sklopu projekta organizirana su tri seminara o civilnom društvu, udrugama građana i tranzicijskim procesima za predstavnike lokalnih NVO-a.

U okviru kampanje GLAS '99" i UNO organizirano je nekoliko tiskovnih konferencija i distribuirano je oko 20 000 letaka i edukacijskog materijala. Organizirane su i izložbe "Vizualni identitet "GLAS '99", "Izdavačka djelatnost NVO-a u slavonskoj regiji" i "Rock plakati", kao i 30-ak rock koncerta s ciljem animiranja mladih za izlazak na izbore.

Povodom aktivnosti nadgledanja parlamentarnih izbora 2000. provedena je propagandna akcija za okupljanje volontera, nakon čega je državnom izbornom povjerenstvu za parlamentarne izbore prijavljeno 116 promatrača koji su dobili akreditacije i nadgledali izbore održane 3. siječnja 2000. Za promatrače iz Centra za mir i drugih udruga građana Osijeka organizirana su četiri jednodnevna instruktivna seminara o promatranju izbora te pripremljeni potrebni edukacijski materijali i dokumentacija za promatranje izbora. Izbori su nadgledani na svim biračkim mjestima: B. Manastiru, Bilju, Dardi, Petlovcu, Baranjskom Petrovom Selu, Dalju, Bijelom Brdu, Sarvašu, Klisi, Silašu, Tenji, Laslovu, Palači, Adi, Šodolovcima i Petrovoj Slatini, Novoj Gradiški, Dragaliću, Okučanima, te području grada

Osijeka, naselja Višnjevac, Josipovac, Petrijevcu, Valpovo, Belišće. Izvještaji o nadgledanju izbora sumirani su i poslani izbornim povjerenstvima te je održana konferencija za tisak.

"Glas 2000" je nestranačka građanska kampanja nevladinih organizacija za predsjedničke izbore u RH. Centar je nizom svojih akcija na području Osijeka i uže regije realizirao nepristranu kampanju u okviru koje je tiskan edukacijski prospekt "Funkcije i ovlasti predsjednika RH koji je distribuiran u Osijeku, B. Manastiru i okolnim selima, Tenji, Dalju, Okučanima, N. Gradiški, Šodolovcima i okolnim selima, Valpovu, D. Miholjcu i okolnim selima. Objavljena je i knjižica "Civilno društvo i udruge građana". U Osijeku je organizirana javna tribina "Kakvog predsjednika treba RH" i provedena je anketa među građanima Osijeka "Koje kvalitete treba imati predsjednik RH", čiji su rezultati objavljeni u lokalnim medijima.

Volonteri CMOS-a promatrali su prvi i drugi krug predsjedničkih izbora (održanih 24. 1. i 7. 2. 2000.). Izbori su nadgledani na biračkim mjestima u B. Manastiru, Bilju, Dardi, Petlovcu, Baranjskom Petrovom Selu, (Baranja) Dalju, Bijelom Brdu, Sarvašu, Klisi, Silašu, Tenji, Laslovu, Palači, Adi, Šodolovcima i Petrovoj Slatini, N. Gradiški, Dragaliću, Okučanima te području grada Osijeka uključujući naselja Višnjevac, Josipovac, Petrijevcu, Valpovo, Belišće. Izvještaji o nadgledanju izbora sumirani su i poslani izbornim povjerenstvima te je održana konferencija za tisak.

U svibnju 2001 provedena je kampanja za izlazak na izbore za lokalnu samoupravu. Mobilizirano je 94 volontera koji su promatrali izbore u više mjesta Slavonije i Baranje.

U okviru ranije planiranih aktivnosti na razvoju novih građanskih inicijativa pružena je organizacijska pomoć za utemeljenje dvije nove udruge građana: (1) ekološka udruga "Centar za kompost", Osijek i (2) "Centar za razvoj - Belišće". Također je data podrška - u izradi pojedinih projekata - udrugama građana (1) "Zajednica Srba Slavonije i Baranje", Osijek; (2) SKD "Prosvjeta", Osijek; (3) "Hrvatski feniks", Osijek, te lokalnoj upravi - Općinskom vijeću Šodolovci. Centar za mir je zajedno s još četiri NVO-a iz regije bio sudionik projekta "Civilno društvo u regiji" koji je pokrenuo "IREX pro media". U okviru projekta NVO-a su u suradnji s pet lokalnih medija (Hrvatski radio Vukovar, Radio "Banska kosa", Radio Borovo, Radio Dunav i Radio "FM Vinkovci" pripremili medijsku kampanju o civilnom društvu na području regije koja je realizirana u razdoblju VI.-VIII. 2000. godine. U akcijama izgradnje civilnog društva surađivalo se i s koordinacijskim uredom OSCE Vukovar.

O javnim nastupima na temu civilnog društva iscrpnije u posebnom odjeljku.

U okviru prekogranične suradnje tranzicijskih zemalja u izgradnji civilnog društva realiziran je niz aktivnosti u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Mađarskoj, Makedoniji i SR Jugoslaviji. Jedna od važnijih aktivnosti je pristup Centra za mir Građanskom paktu stabilnosti, subregionlanoj građanskoj inicijativi koja je nadopuna Paktu stabilnosti. Iscrpnije o tomu u zasebnoj cjelini "Subregionalna razmjena i suradnja".

Promocija i edukacija o ljudskim pravima - Prigovor savjesti i civilno služenje vojnog roka

Voditelj projekta: Krunoslav Sukić
Pravnice: Mirjana Herceg i Veselinka Kastartović

Prvi i osnovni cilj projekta "Prigovor savjesti i civilna služba" je afirmacija instituta prigovora savjesti - odredbe čl.47. st. 2 Ustava Republike Hrvatske - u široj javnosti, posebno među mladima, potencijalnim civilnim obveznicima. U proteklom razdoblju svoj smo doprinos dali kroz organiziranje radionica i tribina, medijsku promociju instituta, pruženje direktne pomoći kroz savjetovalište, suradnju s predstavnicima javnih glasila, tijela državne uprave i vlasti, provođenjem ankete po srednjim školama te putem umrežavanja i suradnje s nevladinim organizacijama koje promiču pravo na prigovor savjesti i služenje civilne službe.

Tijekom 1999. godine ovo specifično pravo bilo je česta tema rasprava i djelovanja NVO-a. Jedan od razloga za to bio je prekid moratorija za novake srpske nacionalnosti s područja Podunavlja od siječnja 2000. U tom razdoblju bilježimo veliki broj novaka s tog područja koji su se odlučili za civilnu službu. Stoga je u sklopu projekta organizirano nekoliko tribina i predavanja o hrvatskom zakonu koji omogućuje realizaciju civilnog služenja vojnog roka, te o inozemnim iskustvima vezanim uz civilnu službu. Tim su povodom kontaktirane škole i regionalni NVO-i, što je medijski korektno popraćeno. Rezultat toga je bio povećano zanimanje za informacije i savjete vezane uz prigovor savjesti.

Prema službenim podacima (Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave - Povjerenstvo za civilnu službu) broj zainteresiranih za civilno služenje je tijekom 2000. utrostručen. Naime, tijekom godine zaprimljeno je 680 zahtjeva za razliku od ukupno 618 zaprimljenih tijekom protekle tri godine ('97.-'99.). U 2001. g. se taj broj popeo na oko 2000 zahtjeva.

Suradnja s predstavnicima državne vlasti i uprave nadležnima za to područje, kao i suradnja s pravnim osobama u kojima se obavlja civilna služba je dobra. To je utjecalo na žurno rješavanje praktičnih problema u vršenju službe. Budući da pitanje služenja civilne službe nije pravno uređeno, u praksi bilježimo sve više poteškoća s kojima nam se javljaju prigovarači savjesti ali i pravne osobe. To je dodatni razlog zbog kojega smatramo kako se ova materija treba urediti zakonom, što još nije učinjeno.

Za sve zainteresirane bili smo u mogućnosti ponuditi po jedan broj press clippinga i Biltena, kao i knjižicu "Prigovor savjesti-civilno služenje vojnog roka" Juraja Hrženjaka, te Pravilnik o određivanju pravnih osoba u kojima se služi civilna služba, zajedno s izmjenama i dopunama iz lipnja 1999. kada je Pravilnik dopunjen. Za posebno zainteresirane i aktivnije prigovarače, te predstavnike civilnog sektora u manjim sredinama, dijelili smo po primjerak Prijedloga Zakona o civilnoj službi radi zajedničke rasprave o predloženim rješenjima. Također, dobru suradnja je ostvarena s Mirovnim timovima. Zajednički se radilo na promociju instituta prigovora savjesti i civilnog služenja vojnog roka u više mjesta Slavonije i Baranje a Mirovni tim iz Belog Manastira organizirao je promotivne tribine u Donjem Miholjcu i Slavonskom Brodu.

U 2000. se radilo na osnaživanju i uspostavljanju interakcije u radu sa strankama. To je rezultiralo stvaranjem grupe potpore stranaka - prigovarača projektu u promicanju i

zalaganju za civilnu službu. Grupa trenutno ima pedesetak pojedinaca.

Kao i dosadašnjih godina, javno je obilježen 15. svibnja - Međunarodni dan ljudskih prava i tom prigodom pozvali građane da nam se pridruže na glavnom osječkom trgu, gdje smo dijelili promotivne materijale.

Projektni je tim aktivno sudjelovao i u zajedničkoj kampanji radi služenja civilne službe u nevladinim organizacijama, te u radu Radne skupine za izmjene i dopune Zakona o civilnoj službi.

Iako bez nenamjenskih izvora financiranja, glavni su ciljevi projekta ostvareni, ponajviše zaslugom grupe entuzijasta koji su na njemu surađivali.

Jedna od dječjih ekipa na štandu povodom "Dana ljudskih prava", 1999.

Dani kulture mira

Dani kulture mira organizirani su prvi put 1993. godine, neposredno nakon prestanka ratnih zbivanja, s ciljem promicanja kulture mira kao alternative dominantnoj atmosferi nacionalizma, militarizma i mržnje kao i političke manipulacije kulturom. Glavna je ideja predstavljanje različitih izričaja kulture nenasilja, koja je ukorijenjena u starim tradicijama, ali transformirana u novu rezonantnu kulturu, i integracija kulturnog izražaja u mirovni rad. Kulturni radnici, lokalno stanovništvo, djeca i mladi doprinose na različite načine - pjevanjem, plesom, igrama, izložbama, glazbom, poezijom, radionicama, koji daju energiju i život mirovnom radu te pridonose zajedništvu. To je vrijeme kada se želi osvijestiti postojeće, živuće mirovne kapacitete, tradicije i prakse. Ujedno se potiče na solidarnost s marginalnim grupacijama, poziva na zaštitu i uređenje okoliša, slavi različitost nacionalnih, vjerskih i kulturalnih naslijeđa, promoviraju sub-kulture.

Obično se tijekom Dana kulture mira posveti pozornost, otvori rasprava o nekoj od aktualnih prepreka građenju trajnog mira (primjerice, problemi povratka, govor mržnje i sl.); provode se mirovne kampanje (poziv na zajedništvo kroz kreiranje stvarnosti i vizije mira); organiziraju kulturno-umjetnički događaji (zajedno u manifestiranju stvaralaštva), radne akcije (zajedno obnavljamo), ekumenski program (sve religije zajedno), kreativne radionice (poticanje slobode pojedinca kroz kreativno izražavanje osobnosti u društvu).

Proteklih smo godina željeli proširiti Dane kulture mira na cijelo područje istočne Hrvatske; učiniti ih tradicijom koju će preuzeti lokalne organizacije, građani i građanske inicijative; o inicijativi i o temeljnim vrijednostima koje inicijativa promiče informirati cjelokupnu javnost u Hrvatskoj; povezati se sa sličnim inicijativama u svijetu te pridonijeti Međunarodnoj godini kulture mira.

Zahvaljujući mirovnim timovima i povezivanjem s drugim lokalnim organizacijama, s "Eko-selom Latinovac", Centrom za društvenu poduku mladih PRONI te mirovnom organizacijom "Lice mira" iz Slavonskog Broda, "Dani kulture mira '99.' 2000' organizirani su u 10, odnosno 11 mjesta na području tri županije slavonsko-baranjske regije: Osječko-baranjskoj, Vukovarsko-srijemskoj i Požeško-slavonskoj - u Osijeku, Dalju, Tenju, Vukovaru, Berku, Belom Manastiru, Popovcu, Slavonskom Brodu, Našicama, Donjem Miholjcu, Latinovcu i Okučanima.

Na "Danima kulture mira '99." započeto je povezivanje sa sličnom manifestacijom u Nizozemskoj pod nazivom "Tjedan mira" pozivanjem mladih iz Nizozemske na sudjelovanje u manifestaciji u Hrvatskoj i uzvratnim posjetom. U tomu nam je pomogla suradnja s organizacijama IKV i Attak iz Nizozemske čiji su članovi bili naši gosti.

"Dani kulture mira '2000." bili su doprinos obilježavanju Međunarodne godine kulture mira s kojom je započelo i

Foto: Milena Dragić

desetljeće 2001.-2010. posvećeno izgradnji kulture mira i nenasilja za djecu svijeta. Manifestacija je započela u Galeriji likovnih umjetnosti u Osijeku, otvorenjem izložbe skulptura nastalih na kiparskoj koloniji u Dalju 1999.

Događaji koje posebno izdvajamo su kiparska kolonija u Dalju koja postaje tradicijom, anti-ratna izložba starih razglednica "Ratovi na vratima Bosne", Stribora Uzelca u Slavonskom Brodu, nastup inter-religijskog zbora "Pontanima" iz Sarajeva u Osijeku i Vukovaru. Osim kulturnih događanja koji su okupili mlade (u nekim mjestima po prvi put nakon rata) tijekom *Dana kulture mira*, organizirano je devet dobro posjećenih koncerata u Vukovaru, Osijeku, Našicama, Donjem Miholjcu, Slavonskom Brodu i Beli Manastiru.

Nastup interreligijskog zbora PONTANIMA u Osijeku 2001.

Svake je godine oko 400 sudionika aktivno sudjelovalo na Danima kulture mira, a više tisuća osoba bilo je prisutno na raznim događanjima. Sve su aktivnosti medijski popraćene priložima u lokalnim i nacionalnim medijima. U siječnju 2000. dovršen je kratki dokumentarni film Dani kulture mira '99. na hrvatskom i engleskom jeziku. Uspostavljena je suradnja s lokalnim vlastima (Okučani, Beli Manastir, Dalj), pri čemu posebnom moramo istaknuti nastavak višegodišnje dobre suradnje s Poglavarstvom grada Osijeka.

IZDAVAŠTVO

Tijekom protekle dvije godine izdano je:

- godišnji izvještaj za 1998. godinu
- ID kartica za 1999. i 2000. godinu
- drugi broj biltena projekta "Zajednička klupa"
- 2 broja biltena *Koraci mira* projekta Rad s vjerskim zajednicama
- bilten i press-clipping uz Međunarodni dan prigovarača savjesti projekta Prigovor savjesti i civilno služenje vojnog roka
- brošura "Funkcije i ovlasti predsjednika RH"
- tiskana je knjiga/prikaz rane faze projekta Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja *Izabirem život* na hrvatskom i engleskom jeziku
- tiskana je knjižica "Priče iz Berka"

Časopis KULTURA MIRA

U sklopu projekta Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja bilo je predviđeno izdavanje biltena projekta, ali je odlučeno da se umjesto biltena o projektu tiska časopis koji će osim informacija o projektu sadržavati i informacije o drugim mirovnim aktivnostima, te edukacijske priloge. Nakon što su početkom 2000. prikupljena sredstva i sastavljen radni tim, započeo je rad na pripremi prvog broja časopisa *Kultura mira*. Prvi je broj objavljen u lipnju iste godine u nakladi od 2000 primjeraka. Do kraja su godine objavljena ukupno tri broja na hrvatskom jeziku i jedan poseban broj na engleskom u cijelosti posvećen radu mirovnih timova. U pripremi materijala za časopis sudjeluju mirovni radnici iz timova, članovi ostalih projekata CZM-a, drugih NVO-a i javni radnici. Časopis se distribuira u zajednice u kojima djeluju mirovni timovi, u lokalne i nacionalne NVO-e, ali i NVO-e susjednih zemalja.

Povratne su informacije vrlo pozitivne. Pokazalo se kako je Centar za mir dosegnuo razinu kada vidi potrebu i korist od djelovanja putem izdavanja časopisa. Želja nam je da časopis postane stalan projekt Centra, te na taj način pridonese informiranosti NVO scene.

MEDIJSKA PROMOCIJA

Graditi mir u poslijeratnom razdoblju znači mijenjati stavove ljudi koji potiču ili podržavaju podijeljenost, netoleranciju, nasilje i isključivanje. Imajući u vidu ulogu koju igraju mediji, strategija nam je bila orijentirana na širenje informacija kroz sve vrste medija na lokalnoj i nacionalnoj razini o naporima koji se ulažu u građenje mira i civilnog društva s ciljem promoviranja alternativa dominantnom nacionalizmu, militarizmu, mržnji i nacionalističkoj manipulaciji u medijima. Tijekom protekle dvije godine pristup medijima bio je znatno lakši nego li ranije, a samim time je i količina informacija o radu NVO-sektora bila veća. Razlog je tomu jednim dijelom promjena vlasti, ali jednako tako i višegodišnji naponi na uspostavljanju kvalitetne suradnje s predstavnicima medija. Iako je općenita zamjerka NVO-sceni nedovoljna medijska transparentnost, možemo ustvrditi kako je Centar za mir u ovom razdoblju postigao značajan pomak na tom području.

U sklopu promocije projekta "Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja" održano je 7 tiskovnih konferencija, novinski su izvještaji redovito dostavljani lokalnim i nacionalnim tiskovinama i lokalnim/nacionalnim radio i TV postajama. Veći je broj članaka publiciran u lokalnim i nacionalnim novinama, a oko 12 na subregionalnoj razini (Srbija i Bosna). Objavljen je 61 intervju s mirovnim radnicima u lokalnim, nacionalnim i međunarodnim novinama i radio programima.

Članovi projekta sudjelovali su u tri emisije na nacionalnoj televiziji, a napravljeno je i nekoliko reportažnih priloga o projektu koji su prikazivani na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Napravljena su i dva dokumentarna filma o projektu.

Iskustvo rada Centra za mir opisano je kao prikaz slučaja u dvije publikacije; "People Building Peace", koju je izdala organizacija European Centre for Conflict Prevention u suradnji sa International Fellowship for Reconciliation (IFOR) i Coexistence Initiative of State of the World Forum, i "To Tame the Hydra", Adama Curlea.

Na temelju iskustva rada Centra, Katarina Kruhonja napisala je poglavlja u tri knjige: *Peace-Building a Field Guide*, uredili Luc Reyhler i Thania Paffenholz; *Searching For Peace in Europe and Asia* (u tisku); *Handbook for Peacebuilding*, uredio John Paul Lederach (u tisku).

Ostvarena je dobra medijska promocija i projekta "Pravna pomoć i savjetovalište". Sve javne manifestacije koje je projekt organizirao bile su korektno popraćene u lokalnim tiskovinama, uključujući i tribine o edukaciji građana za parlamentarne i predsjedničke izbore 1999. godine. Tijekom 1999. godine Centar za mir je bio koordinator sub-grupe za ljudska prava koja je okupljala sve implementacijske partnere UNHCR-a s područja dviju slavonskih, baranjskih i srijemskih županija koji rade na promociji i zaštiti ljudskih prava. Tim su povodom u nekoliko navrata održane dobro posjećene tiskovne konferencije o stanju ljudskih prava.

OSTALE AKTIVNOSTI

Obilježavanje značajnih međunarodnih datuma

- Međunarodni dan ljudskih prava
- Međunarodni dan prigovarača savjesti
- Međunarodni dan žena
- Međunarodni dan volontera
- Dan borbe protiv fašizma i antisemitizma
- Svjetski dan molitve žena
- Dan Europe

Centar za mir sudjelovao je u radu odbora za posjet Njegove Svetosti Dalaj-Lame Zagrebu 22. i 23. listopada 2001. godine.

Štandovi za Dan Europe na glavnom Osječkom trgu plijenili su poglede svojom raznolikošću.

Evaluacija

Kako je ranije navedeno, jedan je od naglasaka programskog razvoja Centra za mir bio i uvođenje izvanjske procjene učinaka nekih naših projekata na korisnike te na lokalnu i širu zajednicu. Riječ je o projektima Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja i projektu Kreativne radionice.

Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja

Prema izvornom ugovoru s Europskom unijom, bilo je predviđeno da Projekt započne s izvanjskom evaluacijom prije prelaska u drugu fazu. Svrha je ove evaluacije trebala biti pomoć pri usavršavanju postojeće prakse s ciljem povećanja učinkovitosti u drugoj fazi. Procjenu utjecaja Projekta na zajednice i regiju u kojoj se provodi obavio je tim vanjskih istraživača; Jessica Jordan kao glavna istraživačica i procjeniteljica upravljanja Projektom te Društvo za psihološku pomoć iz Zagreba i Marina Škrabalo, iz Centra za mirovne studije Zagreb, koji su radili procjenu utjecaja Projekta na lokalne zajednice i širu društvenu zajednicu. Procjena utjecaja vršena je, dakle, na razini mirovnih timova, na razini upravljanja Projektom i na razini lokalnih i širih zajednica u kojima su timovi djelovali. Korištene su slijedeće metode: obrada dokumentacije, intervjui i radionice s članovima timova i koordinacijskim timom. Na razini zajednice korištene su fokusne grupe (22 fokusne grupe s prosječno 6 sudionika), te intervjui s 25 javnih radnika (predstavnicima lokalne vlasti, crkava, medija, OSCE-a, a i lokalnih i nacionalnih nevladinih organizacija). Sam je proces trajao više od 5 mjeseci. Neobrađeni podaci vanjske procjene utjecaja korišteni su za jedan naučni i jedan stručni rad.

Procjena učinaka projekta izgradnje mira iznjedrila je zanimljive zaključke i preporuke - opće i specifične. Navodimo najvažnije:

Postignuća:

- Glavna snaga Projekta leži u neospornosti doprinosa primijenjenog modela građenja mira sa razine lokalnih zajednica na proces pomirenja i održivosti mira.
- Putem Projekta su započeti važni procesi u kojima osobe na razini lokalnih (multi-etničkih) zajednica postaju aktivni sudionici i partneri u promociji stabilnosti i mira u ratom zahvaćenom dijelu istočne Hrvatske.
- Stečeno je duboko razumijevanje ljudske situacije i uvid u to koje su prepreke, a koje mogućnosti u daljnjem razvijanju strategije građenja mira u konkretnim zajednicama, na razini šire društvene zajednice u Hrvatskoj i u cijeloj regiji.
- Razvijena je prepoznatljiva i respektabilna inicijativa u korist civilog društva i počelo se lomiti predrasude prema nevladinim udrugama u regiji.
- U ruralne regije uspjele se uvesti neformalne obrazovne metode utemeljene na nenasilju, ljudskim pravima, individualnoj i kolektivnoj akciji.

Ovdje ne možemo spominjati nalaze specifične za pojedine lokacija, a ima ih mnogo i vrlo su zanimljivi. Važno je reći kako su sve zajednice prepoznale misiju mirovnih timova i izgrađeno je povjerenje. To je cilj koji nije postavljen, čini se neplaniranim učinkom, a

zapravo je nužan korak u izgradnji mira i zajednice, treba na njega misliti i njemu posvetiti različite aktivnosti.

Područja koja treba unaprijediti:

- Najveća slabost je nedostatak sustavnog praćenja potrebnog za učinkovit akcijsko - istraživački pristup planiranju i provođenju programa izgradnje mira i zajednice.
- U Projekt nisu naknadno ugrađene aktivnosti namicanja materijalnih sredstava za male ekonomske solidarne programe, iako se pokazalo da bi takav indirektan način otvaranja suradnje bio vrlo efikasan i da ga ljudi žele i podržavaju.
- Iako je riječ o pilot projektu, do razdoblja kada je procjena rađena još nisu bili sistematizirani materijali, informacije i metodologija na temelju kojih bi se model mogao ponovno primijeniti na državnoj ili subregionalnoj razini.
- Projekt još nema jasnu strategiju izlaska iz zajednice.
- Uočilo se kontradiktorno viđenje utjecaja Centra za mir na regionalni proces izgradnje civilnog društva - jedni ga vide kao izvor drugih civilnih inicijativa, a postoje i izdvojena nmišljenja koja vide opasnost od znatne veličine i moći organizacije.
- Od specifičnih slabosti Projekta značajne su vezane za nedostatak vještina upravljanja tako velikim projektom s nejasno definiranim dužnostima i načinom donošenja odluka.
- Monitoriranje, supervizija i kontrola pregaranja nisu bili dovoljno sistematični ni ekstenzivni koliko je rad u tako teškim okolnostima zahtijevao.

Kreativne radionice

Projektini tim Programa mirovni odgoj i psihosocijalni razvoj pojedinaca i zajednice, Kreativne radionice, odlučio je, u dogovoru s Centrom za mir - Osijek, izvršiti procjenu svojih aktivnosti uz pomoć vanjskog evaluatora, Sonie Carlotti. Iako je evaluacija bila pretežno usmjerena na aktivnosti ostvarene tijekom školske godine 1999/2000, ona se također dotiče i cjelokupnog razvoja projekta od njegovih početaka. Svrha ove evaluacije bila je istražiti nekoliko dimenzija projekta. Prva dimenzija se odnosila na organizaciju i radni proces radionica. Druga je dimenzija bila usmjerena na postignuća projekta u edukaciji nastavnika za rad s učenicima, roditeljima i drugim nastavnicima u školama. Cilj je bio izmjeriti u kojoj mjeri projekt zadovoljava potrebe i očekivanja sudionika edukacije/. Treća je dimenzija stavljala naglasak na utjecaj projekta i na sposobnost sudionika da stečeno znanje primijene u poslovnom i privatnom životu. U procesu evaluacije korišteno je nekoliko komplementarnih metoda: sudioničko promatranje, upitnici i intervjui.

Promatranje je omogućavalo praćenje organizacijskih aspekata radionica kao što je grupna dinamika, stupanj sudjelovanja svakog sudionika/sudionice, izbor i način obrade teme, metodologija i način vođenja radionice.

Upitnik je bio usmjeren na potrebe sudionika edukacije i stupanj zadovoljstva radionicama. Pomoću upitnika pokušalo se izmjeriti koliko radionice zadovoljavaju očekivanja sudionika. Intevju je stavljao naglasak na utjecaj sudjelovanja u radionicama na osobni i poslovni život sudionika. U ovom je slučaju korištena kontrolna skupina. Skupina nastavnika koji nikada nisu sudjelovali u kreativnim radionicama uspoređivana je s drugom skupinom nastavnika koji sudjeluju u radionicama. Međutim, važno je naglasiti problem mjerljivosti količine znanja koju pojedinac može usvojiti tijekom treninga te koliko se to znanje primjenjuje u svakodnevnom životu.

Evaluacija je također uključivala i komentare sudionika na kraju svake radionice. Osim toga, provedeni su i intervjui sa članovima projektnog tima (voditeljicom programa, voditeljicom projekta, asistenticom na projektu, prethodnom voditeljicom projekta).

Promatranje kao i podjela upitnika su provedeni u razdoblju od svibnja do lipnja 2000. Važno je naglasiti da je broj sudionika, u usporedbi s prosječnim brojem sudionika tijekom godine, bio relativno mali zbog opterećenosti nastavnika obvezama na poslu na kraju školske godine (roditeljski sastanci i sl.). Također, zbog ljetnih praznika (od 19. lipnja do 09. rujna) broj sudionika na radionicama je bio niži nego što je to uobičajeno.

Prema ocjeni radionica/seminara od strane sudionika, čini se da je projekt, općenito gledano, uspješno ispunio oba cilja (edukacijski i onaj usmjeren k osobnom razvoju) više nego većim dijelom. Uspoređujući način na koji su sudionici ocijenjivali druge komponente kao npr. upravljanje radionicom, zainteresiranost za temu i ispunjenost očekivanja, rezultati pokazuju da su stečeno znanje i osobni razvoj neznatno manje istaknute komponente. Općenito, teško je kvantitativno izmjeriti utjecaj radionica na pojedine komponente, to se odnosi na dugoročan razvoj procesa.

Promatranje evaluatorice i komentari sudionika putem upitnika, intervjua i post-it listića ukazuju na dostignuća projekta u osobnom razvoju. Sudionici često navode razvoj samopouzdanja i svijesti o sebi putem radionica. Što se tiče znanja o novim tehnikama, radionice/seminari su također ispunili svoje ciljeve. Nekoliko sudionika spominje primjenu aktivnog slušanja i nenasilne komunikacije u svojim razredima ili svakodnevnom životu. Direktna posljedica primjene ovog znanja je poboljšanje odnosa s ljudima općenito, kako u obitelji, tako i s učenicima, kolegama i roditeljima.

Preporuke za budućnost

- Uloga ravnatelja je od ključne važnosti za normalno provođenje projekta u školi. Važno je osigurati njegovu podršku i uključenost kako bi se projekt u potpunosti provodio. Treba razmotriti mogućnost radionica/seminara koji bi okupljali ravnatelje i nastavnike. Podrška roditelja, djece i kolega je također ključna za ostvarenje ciljeva projekta. Trebalo bi putem letaka, pisama podrške Ministarstva obrazovanja i roditeljskih sastanaka općenito informirati ravnatelje, roditelje i nastavnike. Bolja informiranost roditelja bi mogla spriječiti ovakve situacije.
- Također bi se trebala osigurati podrška ili barem odobravanje upravnih tijela, poput Ministarstva obrazovanja i športa ili Županijskog ureda za obrazovanje, kako bi se projekt mogao provoditi u potpunosti.
- Iako nastavnici imaju malo utjecaja na životne uvjete djece i učinke medija na djecu, važno je napomenuti i sljedeći komentar. Sudeći po izvještajima nastavnika, čini se da životni problemi(nezaposlenost, nesigurnost) i obiteljski problemi (nepotpune obitelji, alkoholizam) često smanjuju ili potpuno pobijaju učinak radionica. Utjecaj medija, agresivni filmovi i video igre su također dio negativnog utjecaja.
- Širenje informacija bi se trebalo provoditi i na različitim fakultetima s kojih dolaze studenti, koji sudjeluju u radionicama. Do sada su organizirane samo uvodne radionice za buduće nastavnike biologije i kemije zahvaljujući dobroj suradnji voditeljice programa i profesorice metodike. Trebalo bi poticati ovakav oblik suradnje s nastavnicima s Pedagoškog fakulteta.

Negativna posljedica može biti moguć porast sudionika na takav način da se projektni tim ne može s time nositi.

- Nakon što se više godina bavio traumatiziranim nastavnicima i djecom kao direktan odgovor na učinke rata, projekt je u protekloj godini više usmjeren na nove ciljeve. Kako bi ispunio očekivanja sudionika, projekt se više fokusirao na svladavanje stresa, alternative nasilju i rješavanje sukoba, svijest o ljudskim pravima, mirotnost, odgoj za mir i ekologiju što je vidljivo iz tema seminara provedenih za sudionike nastavnike, pedagoge i psihologe, provoditelje projekta u školama.

- Osim gore navedenog, za projekt je značajno i zanimljivo što je u korisnike uključio i djecu koja borave na liječenju na odjelu za Pedijatriju Kliničke bolnice u Osijeku, te njihove roditelje prilikom posjeta djeci. Također će okupiti i sudionike iz drugih zanimanja vezanih uz pedagogiju i rad s djecom poput medicinskih sestara, socijalnih radnika, psihologa uposlenih u KBO itd. Kako bi se bolje zadovoljila očekivanja sudionika vezana uz buduće teme radionica, važno je razmotriti mogućnost pozivanja stručnjaka (psihologa, psihoterapeuta, socijalnih radnika) na sudjelovanje u radionicama i pojašnjavanje njihovog načina reagiranja u situacijama u kojima su suočeni sa samoubojstvima, delikvencijom itd

Opaska uz cjelokupni segment izvanjske procjene učinaka

Moglo bi se postaviti pitanje kakva se procjena utjecaja trebala započeti s obzirom na tada postojeće kapacitete obaju projekata i na kulturološko razumijevanje evaluacije. Naime, posve su različiti kulturalni stavovi o praksi evaluacije u srednjoj i istočnoj Europi, s jedne, i na "Zapadu" s druge strane. Ustanovili smo kako je naše iskustvo u velikoj mjeri u skladu s izvještajem C. S. Mott Fondacije u kojem stoji kako su "samoopažanje i prihvaćanje učenja na pogreškama" temeljni procesi koji se moraju potpunije prihvatiti ako želimo da evaluacija bude korisna za dinamiku unutar projekta.

Najvažnije pouke koje su iz toga izvučene za provedbu izvanjske procjene projekata, naročito u ranom post-konfliktnom razdoblju su:

- Istraživač treba dobro poznavati kontekst i na njega biti osjetljiv.
- Svijest o kulturološkim razlikama i jezičnoj barijeri pomaže u rješavanju nesporazuma između istraživača i subjekta istraživanja. Upućuje na potrebu stalnog provjeravanja tipa "jesmo li se razumjeli" što uključuje planiranje dodatnog vremena.
- Prije odluke o opsegu i načinu procjene treba vrlo ozbiljno uzeti u obzir slijedeće: ustanoviti veličinu i složenost projekta; upotrebljivost, kvalitetu i kvantitetu redovnog sustava nadgledanja (izvještavanja) projekta; procijeniti koliki su unutrašnji kapaciteti nositelja projekta za preuzimanje dodatnih aktivnosti vezanih uz procjenu; predvidjeti dovoljno vremena za proces provjere podataka te potvrde i internalizaciju nalaza od strane onih koji su procjenjivali.
- Tijekom procesa procjene važno je pratiti kako proces procjene djeluje na tim - davati dovoljno mjesta i pozornosti za istinsko vrjednovanje, internalizaciju i dijalog oko nalaza.

Tek na osnovu analize navedenog treba predložiti model koji po opsegu i razini procjene zadovoljava kriterije objektivnosti, a pri tome ne šteti procesu građenja mira niti ljudima koji u projektu rade.

FINANCIJE

Osoblje: Zvonko Kovačević,
Enisa Kifer

Veliko unaprjeđenje financijskog poslovanja postignuto je uvođenjem kompjuterskog financijskog programa i zapošljavanjem nove osobe odgovorne za financije. Iako je uvođenje tog programa dovelo do unutarnje "birokratizacije" i uvjetovalo promjenu financijske politike uvođenjem novih pravila, dugoročni su rezultati vrlo pozitivni. Program je omogućio lakše praćenje hrvatskog financijskog zakonodavstva i zadovoljavanje zahtjeva unutar različitih programa uz manji broj angažiranih osoba, kao i zadovoljavanje svih uvjeta iz raznih ugovora s domaćim i međunarodnim donatorima. Financijsko poslovanje Centra za mir, nenasilje i ljudska prava tako postaje sve profesionalniji servis unutar organizacije. Revizija financijskog poslovanja Centra za mir provodi se svake dvije godine. Izvještaj neovisne revizorske tvrtke "Auditus" je u prilogu.

Trošak implementacije svih programa i aktivnosti Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, Osijek u 1999. godini iznosio je 4.213.037,23 kuna, a u 2000. godini 5.991.634,94 kuna, a u prvih 6 mjeseci 2001. godine 2.613.171,08 kuna.

Naši su najveći donatori međunarodne privatne organizacije, međunarodne vladine agencije (USAID), međudržavne agencije (EU, UNHCR, Vijeće Europe) te domaći donatori. Potpuna lista donatora je u prilogu izvještaja, pri čemu treba dodati i brojne donacije u robi i manje osobne donacije koje nisu navedene u listi, ali su bitno pomogle rad i razvoj Centra za mir.

Promjena u poreznom zakonu RH, s ciljem izbjegavanja dvostrukog oporezivanja, pri čemu su međunarodne donacije u humanitarne svrhe oslobođene plaćanja poreza na dodanu vrijednost, donijela je olakšanje i dobit u radu NVO-a. Tako ostvarene "uštede" rezultirale su nabavkom veće količine materijala i opreme za postojeća financijska sredstva.

AUDITUS
d.o.o. OSIJEK
revizije - kontrola - poresko savjetovanje
procjena imovine kod dokapitalizacije poduzeća i hipotekarnih kredita
sudska vještačenja - financije i knjigovodstvo, građevina, elektrotehnika,
poljoprivrede, gospodarstvo i procjene, računari i programi, tekstil.

Gundulićeva 5
31000 Osijek

Telefoni: (031) 209-422, 209-423, Mobilni: 091/206-44-39

E-mail: aud@os.binet.hr

Žiro račun kod ZAP Osijek br.: 33600-601-63940

Osijek, 08.06.2001.

REVIZORSKO IZVJEŠĆE

O kontroli utrošenih sredstava za CENTRA ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA OSIJEK, u periodu od 01. siječnja do 31. prosinca 2000.g.

Izvršili smo ispitivanje financijske dokumentacije CENTRA ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA OSIJEK.

Prema zaključnom rezultatu našeg ispitivanja ne mogu se iskazati nikakve primjedbe u odnosu na pregledanu dokumentaciju i završni financijski izvještaj za period 01.01.-31.12.2000.g.

Stoga,

CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA, OSIJEK

izdajemo slijedeću neograničenu završnu bilješku.

Knjigovodstvo i financijska izvješća CENTRA ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA, OSIJEK, sačinjena su, prema našem ispitivanju, sukladno zakonskim propisima i Međunarodnim revizijskim standardima.

Financijska izvješća iskazana su uz poštovanje načela urednog knjigovodstva te u skladu sa zakonskim propisima i Međunarodnim računovodstvenim standardima prikazuju realno i objektivno stanje imovinskog i financijskog položaja CENTRA ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA, OSIJEK, za period 01.01.-31.12.2000.g.

Za utrošena sredstva postoje računi, isplatne liste i ugovori koje smo pregledali i zaključili, poslije naše revizije, da su predmetna sredstva utrošena namjenski u CENTRU ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA, OSIJEK, za period od 01.01.-31.12.2000.g.

Revizor:

Siniša BABIĆ, dipl.oec.

AUDITUS
d.o.o. OSIJEK

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek FINANCIJSKI IZVJEŠTAJ 01. siječnja 1999. do 30. lipnja 2001.			
OPIS	1999.	2000.	2001.
Početno stanje	215.202,52kn	1.332.468,05kn	1.782.916,23kn
namjenske donacije	5.169.618,06kn	6.216.790,70kn	2.070.919,59kn
nenamjenske donacije	134.531,49kn	149.952,58kn	47.362,05kn
kamate	26.153,21kn	75.339,84kn	44.690,47kn
Ukupni prihodi u 2000.	5.330.302,76kn	6.442.083,12kn	2.162.972,11kn
Sveukupan primitak sredstava u 2000.	5.545.505,28kn	7.774.551,17kn	3.945.888,34kn
Troškovi po projektima u 2000.			
Zajednički troškovi Centra za mir	158.547,84kn	294.340,23kn	155.116,73kn
"Promocija demokracije i civilnog društva"	71.028,00kn	76.450,62kn	11.802,80kn
"Promocija i zaštita ljudskih prava"	1.426.028,09kn	1.278.275,01kn	576.553,00kn
"Promocija i edukacija o ljudskim pravima"	0,00kn	22.461,70kn	0,00kn
"Program međuvjersne suradnje na izgradnji mira"	240.795,15kn	124.826,77kn	89.706,58kn
"Zajednička klupa"	255.779,00kn	209.041,93kn	36.550,38kn
"Ene enama"	44.580,00kn	0,00kn	0,00kn
"Izgradnja mira kroz rad sa enama"	25.238,87kn	85.076,04kn	0,00kn
TEHPO - program tehničke pomoći NVO-ima	0,00kn	38.768,18kn	93.944,22kn
NVO-knjigovodstva Centra potpore	0,00kn	70.790,41kn	0,00kn
"Centar potpore za razvoj lokalnih NVO-a"	0,00kn	100.737,41kn	558.384,27kn
"Povratak i obnova povjerenja - Pakrac"	2.444,33kn	3.053,66kn	0,00kn
"Kreativne radionice"	393.872,11kn	350.939,41kn	315.889,36kn
"Igram protiv nasilja"	0,00kn	0,00kn	0,00kn
"Koraci"	8.162,57kn	0,00kn	0,00kn
"Burek"	5.280,00kn	10.719,70kn	2.809,00kn
"Dani kulture mira"	53.668,33kn	0,00kn	0,00kn
"Informatika bez granica"	11.983,94kn	21.101,91kn	0,00kn
"Mirovna grupa - Bilje"	4.523,00kn	5.483,21kn	1.128,92kn
"Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja"	1.476.128,00kn	3.046.338,89kn	707.501,38kn
Klub mladih Tenja	0,00kn	0,00kn	8.180,37kn
"Završno događanje"	0,00kn	223.845,10kn	0,00kn
Ostale aktivnosti - suradnja u Kampanji za stanarska prava Koalicije za promociju i zaštitu ljudskih prava, koncert zbora "Pontanima", ljetovanje u ivogošću ...	34.978,00kn	29.384,76kn	55.604,07kn
Ukupni troškovi tijekom godine	4.213.037,23kn	5.991.634,94kn	2.613.171,08kn
Završno stanje	1.332.468,05kn	1.782.916,23kn	1.332.717,26kn

Osijek, 6 kolovoza 2001.

POPIS ORGANIZACIJA I FONDACIJA KOJE SU PRUŽILE FINACIJSKU POTPORU U REALIZACIJI PROJEKATA TIJEKOM 1999 - 2001

ACADEMY FOR EDUCATIONAL DEVELOPMENT, USA (financijska sredstva USAID-a)

Centar potpore za razvoj lokalnih NVO-a
TEHPO - program tehničke pomoći NVO-ima

AMERICA'S DEVELOPMENT FOUNDATION, USA (financijska sredstva USAID-a)

Promocija i zaštita ljudskih prava

AUSTRIAN STUDY CENTER FOR PEACE RESEARCH (ASPR), Austrija

Izgradnja mira kroz rad sa ženama

AUSTRIJSKI KULTURNI INSTITUT

"Burek" časopis za mlade

BALKAN PEACE PROJEKT, Nizozemska

Zajednička klupa
Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja
Mirovna grupa Bilje
"Burek" časopis za mlade

BERTUS BAUER

"Burek" časopis za mlade

CFR FOOTPRINTS, UK

Zajednička klupa

CHARLES STEWART MOTT FOUNDATION, USA

Opća podrška za institucionalni razvoj

COUNCIL OF EUROPE

Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja

EUROPEAN COMMISSION

Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja

EVANGELISCHE FRAUENARBEIT, Njemačka

Međuvjernačka suradnja u izgradnji mira

FOUNDATION OPEN SOCIETY, Hrvatska

"Informatika bez granica"
"Burek" časopis za mlade
Klub mladih Tenja
Građanska koalicija "Glas 99"
"Igram protiv nasilja"
"Koraci" - rad s mladima s poteškoćama u razvoju

GRAD OSIJEK

"Koraci" - rad s mladima s poteškoćama u razvoju

HILFSWERK DER EVANGELISCHEN KIRCHEN DER SCHWEIZ, Švicarska

"Kreativne radionice"
"Povratak i obnova povjerenja - Pakrac"

IKV - Nizozemska

Dani kulture mira
"Burek" časopis za mlade

KOMITEE FÜR GRUNDRECHTE UND DEMOKRATIE, Njemačka

"Povratak i obnova povjerenja - Pakrac"
Ljetovanje u Živogošću

LANCASTER MONTHLY MEETING, USA

Zajednička klupa

LIFE & PEACE INSTITUTE, Švedska

(financijska podrška Vladnih agencija Norveške i Finske te Danish Church Aid)
Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja

METHODIST RELIEF AND DEVELOPMENT FUND, UK

Zajednička klupa

MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE SKRBI RH

Projekt edukacije žena

OLOF PALME INTERNATIONAL CENTRE, Švedska

Zajednička klupa

OSCE Mission

Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja - Program slušanja

PRESBYTERIAN CHURCH, USA

Izgradnja demokratskog društva temeljnog na kulturi nenasilja

PRONI - Centar za socijalno podučavanje mladih, Hrvatska
"Burek" časopis za mlade

ROYAL NETHERLANDS EMBASSY

Dani kulture mira

ST. ALERT FONDS, Nizozemska

"Burek" časopis za mlade

TOWAE STIFTUNG, Njemačka

Međuvjernačka suradnja u izgradnji mira

UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR REFUGEES (UNHCR)

Promocija i zaštita ljudskih prava

Promocija i edukacija o ljudskim pravima

USAID via RONCO - USA

"Završno događanje" - predizborne aktivnosti

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

NVO knjižnica - Centar potpore za razvoj lokalnih NVO-a

Promicanje i edukacija o ljudskim pravima

WALTER TIFFINGER

Zajednička klupa

WESTMINSTER FOUNDATION FOR DEMOCRACY, UK

Izgradnja demokratskog društva temeljenog na kulturi nenasilja

WINSTON FOUNDATION FOR WORLD PEACE, USA

Međuvjernačka suradnja na izgradnji mira

WORLD COUNCIL OF CHURCHES

Međuvjernačka suradnja na izgradnji mira

DIENSTE IN ÜBERSEE (DU), Njemačka

OHNE RUESTUNG LEBEN, Njemačka

BIRMINGHAM MONTHLY MEETING, UK

CENTER FOR CIVIL SOCIETY

FORUM ZIVILER FRIEDENSDIENST, Njemačka

"IREX" PROMEDIA

Podrška za rad Centra za mir općenito

SABORU REPUBLIKE HRVATSKE

VLADI REPUBLIKE HRVATSKE

JAVNOSTI

MEDIJIMA

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST

Članice i članovi Centra za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek podržavaju odluku Vlade Republike Hrvatske u pogledu udovoljavanja zahtjevima Međunarodnog kaznenog suda. Ta je odluka ispravna i utemeljena na Ustavnom zakonu o suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom koji je donio Hrvatski Sabor te međunarodnim dokumentima koje je Republika Hrvatska potpisala i ratificirala i dužna ih je poštivati.

Suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom ne treba razumijevati kao pravnu dužnost koja nam je pod pritiskom nametnuta već kao *nužan* dio procesa izgradnje trajnog mira kažnjavanjem ratnih zločina što je dugoročno naš nacionalni interes a, ujedno, predstavlja i civilizacijsko dostignuće. Uspostavom međunarodnog prava i međunarodnog suda, koji treba prerasti u trajni Međunarodni sud za ratne zločine ni pobjednici više ne mogu biti abolirani od ratnih zločina nego se upravo nepristranim kažnjavanjem svakog zločina utire put prevenciji budućih zločina i budućih ratova.

U tom smislu, ni u kom slučaju ne prejudiciramo krivnju osumnjičenih za ratni zločin, jer je svatko nevin dok mu se u pravičnom sudskom postupku krivnja ne utvrdi pravomoćnom sudskom presudom. Također, ističemo da svi materijali potrebni za obranu osumnjičenih koje Republika Hrvatska posjeduje trebaju biti dostupni obrani.

Hrvatska javnost nažalost nije dovoljno upoznata s ciljevima, nadležnostima i misijom Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju pa su zbog toga prisutne manipulacije. Važno je znati da Međunarodni kazneni sud ima nadležnost samo nad pojedincima, a ne nad organizacijama, političkim strankama, administrativnim jedinicama ili drugim pravnim subjektima, pa tako ne sudi ni državama.

Haški Međunarodni kazneni sud i domaće pravosuđe imaju istovremenu nadležnost nad teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava i zato očekujemo da hrvatsko pravosuđe u većoj mjeri nego do sada preuzima odgovornost i započinje procesuiranje ratnih zločina. Samo ukoliko sami budemo u stanju nositi se s tim problemom, osloboditi ćemo se izvanjske intervencije.

Pozivamo zastupnike u Hrvatskom Saboru da izglasaju povjerenje Vladi.

Smatramo, međutim da je cijeli postupak od uručjenja optužnica do sada nepotrebno i neprihvatljivo zavijen u tajnovitost kao što je neprihvatljivo i da se u Saboru vodi rasprava o formulacijama u optužnicama na zatvorenoj sjednici i u situaciji kada još uvijek sadržaj tih optužnica nije dostupan ni zastupnicima ni javnosti.

Također, ovom prilikom pozivamo Sabor da podrži inicijativu nevladinih organizacija o osnivanju Komisije za istinu. Svjesni smo, naime, činjenice da će procesuiranje ratnih zločina putem pravosuđa iako neophodno, biti izuzetno teško i dugotrajno. Zbog toga je, usporedno s procesuiranjem ratnih zločina, važno osigurati pravdu žrtvama i omogućiti da njihova pojedinačna svjedočanstva postanu dijelom pisane kolektivne povijesti, a polarizaciju oko ideologiziranih "istina" treba zamijeniti istraživanjem i objavljivanjem dokumenata i arhivske građe uopće - podlogom za dijalog čiji će cilj biti postizanje konsenzusa oko istine i pravde.

U Osijeku 12.srpnja 2001.g.
Za Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek

Katarina Kruhonja, predsjednica

IZJAVA O TERORIZMU I REAKCIJAMA

preuzeto sa: <http://www.babe.hr/izjave/18-09.htm>

Duboko potresene i užasnuti još jednim činom bezumlja čije su žrtve nevini ljudi, pridružujemo se osudi terorističkih napada na New York i Washington. Terorizam ne može ispraviti nikakvu nepravdu niti doprinijeti uspostavljanju boljeg i pravednijeg svijeta. Patnja i nepodnošljivi uvjeti života velikog dijela čovječanstva neće se otkloniti povećanjem boli u onom drugom dijelu.

Teroristički napad na Sjedinjene Američke Države izazvao je mnogobrojne reakcije u čitavom svijetu. U medijima čitamo ili čujemo brojne vojne stručnjake, teoretičare, političare, povjesničare koji tvrde da znaju što se i zašto dogodilo i što sada slijedi. Nažalost, malo je glasova koji ne pristaju na daljnje vojne akcije i koji pozivaju na mir i uspostavljanje dijaloga.

Nevladine organizacije koje promiču ljudska prava, mir i nenasilje znaju da se ne smije u ime zapadne demokracije i civilizacije pozivati na osvetu, nove ljudske žrtve i novo nasilje. Naročito nas zabrinjava što smo odobravanje poziva na "civiliziranu osvetu" i vojnu intervenciju mogli prepoznati i u nastupima nositelja najviše državne vlasti u Republici Hrvatskoj. Mi ne vjerujemo da se pozivima na rat i nova razaranja pridružujemo tzv. civiliziranom svijetu, niti da jačamo bilo čiju, pa ni vlastitu demokraciju. Sva dosadašnja iskustva pokazuju da se neinstitutionalni terorizam ne može iskorijeniti institucionaliziranim terorom. Smatramo da je jedini uspješan način borbe protiv terorizma otklanjanje uzroka koji ga izazivaju, a to je u prvom redu smanjivanje jaza između bogatih i siromašnih te stvaranje međunarodne zajednice na pravednim osnovama. Beznađe pothranjuje svaki fundamentalizam.

Konkretan i neposredan odgovor u ovoj kritičnoj situaciji ne mogu i ne smiju biti osvetničke vojne akcije jer će one dovesti do daljnje radikalizacije i jačanja "fanatizama". Izlaz vidimo jedino u osnaživanju međunarodnih pravnih mehanizama i međunarodne suradnje na istrazi, izručivanju i kažnjavanju i kažnjavanju odgovornih za teroristička djela. Ovakav

pristup jest djelotvoran. U slučaju Lockerbie, iz 1988., Libija je na kraju izručila počinitelje kojima je suđeno u Britaniji gdje trenutno izdržavaju dugogodišnje zatvorske kazne.

Odlučno zahtijevamo pomnu istragu, a protivimo se osvetničkim ratnim akcijama. Pozivamo sve građanke i građane Hrvatske i svijeta da se osobnim angažmanom založe za uspostavu mira i sigurnosti u vlastitim obiteljima, radnim sredinama, gradovima i državama. Hrvatska bi trebala pokrenuti inicijativu sa zahtjevom da budući Međunarodni kazneni sud (ICC) terorističke napade velikih razmjera uvrsti na svoj popis zločina protiv čovječnosti i počne ih procesuirati a organizatore i počinitelje kažnjavati.

Mir i suradnja za nas su jedini mogući put u budućnost. U ovim prijelomnim trenucima za čitavo čovječanstvo ohrabrujemo sve građanke i građane Hrvatske i svijeta da se zapitaju na koji sve načine mogu osobnim angažmanom doprinijeti uspostavi povjerenja i sigurnosti u vlastitim obiteljima, radnim sredinama, društvima.

DOSADAŠNJI POTPISNICI/E IZJAVE:

1. Altruist centar
2. Anti-ratna kampanja
3. Autonomna ženska kuća Zagreb
4. B.a.B.e., Budi aktivna. Budi emancipirana, grupa za ženska ljudska prava Zagreb
5. Because Press
6. Centar za građanske inicijative, Poreč
7. Centar za mir Osijek
8. Centar za mirovne studije Zagreb
9. Centar za žene Vukovar
10. Centar za žene žrtve rata
11. Centar za ženske studije
12. CERD - Centar za razvoj demokracije
13. CESI, Centar za edukaciju i savjetovanje žena, Zagreb
14. GON - Građanski otpor nasilju i nepravdi
15. GONG
16. Helsinki Monitor of Slovenia
17. HOMO
18. Kontra
19. Korak, Karlovac
20. Kuća SEKA
21. Lezbijska organizacija Rijeka, LORI
22. LOBI, Samobor
23. Mali korak, Zagreb
24. "Oaza", Beli Manastir
25. Odbor za ljudska prava pri zajednici Srba, Rijeka
26. Plavi Planet
27. SMART, Rijeka
28. Serbski Demokratski Forum (SDF)
29. Stope Nade, Split
30. Udruženje za mir, nenasilje i ljudska prava, Baranja
31. Unija Roma Hrvatske (UZUR)
32. Unija Roma Hrvatske (UZUR) "Bolja Budućnost"
33. ZaMir
34. Ženska akcija Rijeka
35. Ženska grupa Brod

CENTAR ZA MIR, NENASILJE I LJUDSKA PRAVA - OSIJEK**Predsjednica:** Katarina Kruhonja**Izvršna direktorica:** Branka Kaselj**Upravni odbor:** Branka Balić
Ljerka Hedl
Amalija Krstanović
Damir Lajoš
Borka Metikoš
Elvira Lončar Tumir
Marijan Peršinović**Asistentica izvršne direktorice:** Anamarija Vranješ-Vučinić**Međunarodni volonteri Austrijske mirovne službe:****1998/1999** Robert Preis**1999/2000** Conrad Hessler
Johannes Leitner
Guenther Reiter
Leon Sodeyfi
Louise Sperl
Thomas Traar
Benedikt Unger**2000/2001** Rudolf Kaltenboeck
Wolfgang Kreuzer
Rainer Haslhofer
Synes Elischka**2001/2002** Martin Lehrner**Međunarodni volonter organizacije Dienste in Übersee:****2001-2003** Christoph Veith**Adresa:****Centar za mir, nenasilje i ljudska prava - Osijek**

Županijska 7

31 000 Osijek

p.p. 142

Tel./fax. 031/206 886; 206 889; 214 581

e-mail: czmos@zamir.net

web: <http://www.centar-za-mir.hr>